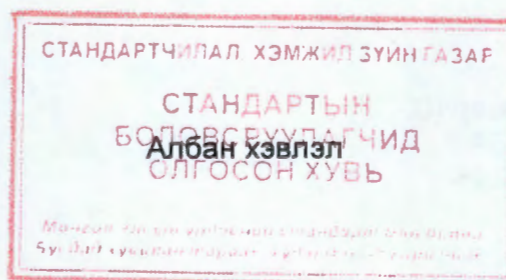

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Гамшиг, онцгой байдлын үеийн хүүхэд хамгаалал.
Ерөнхий зарчим, салбар дундын хамтын ажиллагааны
нийтлэг шаардлага

MNS 6948:2021

СТАНДАРТ ХЭМЖИЛ ЗҮЙН ГАЗАР
Улаанбаатар хот
2021 он

MNS 6948:2021

Өмнөх үг

Стандарт, хэмжилзүйн газар (Цаашид СХЗГ гэх) нь Олон улсын стандартчиллын байгууллагын гишүүн бөгөөд Монгол улсын стандарт боловсруулах ажлыг тус байгууллагын дэргэдэх мэргэжлийн сайн дурын ажлын хэсгээс бүрдсэн техникийн хороодоор дамжуулан гүйцэтгэдэг.

Улсын стандартын төсөл боловсруулах ажлыг холбогдох салбарын техникийн хороогоор дамжуулан гүйцэтгэдэг бөгөөд техникийн хороодоор хэлэлцэж дэмжсэн, зөвшилцөлд хүрсэн стандартын төслийг Стандартчиллын үндэсний зөвлөлийн хуралдааны тогтоолоор баталснаар улсын хэмжээнд хүчин төгөлдөр болно.

Энэхүү стандартыг Н.Баярмаа, Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам, Гэр бүлийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга, С.Энхтуяа, НҮБ-ын Хүүхдийн Сангийн Гамшгийн үеийн хүүхэд хамгааллын зөвлөх, Б.Должинхорол, ОБЕГ-ын Гамшгаас урьдчилан сэргийлэх газрын хүүхэд хамгааллын сургалт хариуцсан мэргэжилтэн, дэслэгч нар боловсруулсан.

Стандарт үзлэгийг 5 жил тутамд хийх боловч шинжлэх ухаан, техникийн түвшинг дээшлүүлэхээр дахин хянах асуудал хугацааны хувьд нээлттэй байна.

Стандарт Хэмжилзүйн Газар (СХЗГ)

Энхтайвны өргөн чөлөө 46А

Улаанбаатар 211051, Ш/Х-48

Утас 451810 457765.

Факс (976-1) 458032.

E-mail: standardinform@masm.gov.mn

www.masm.gov.mn

www.estandard.gov.mn

©СХЗГ 2021

Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн дагуу энэхүү стандартыг хэвлэх, олшруулах эрх нь гагцхүү СХЗГ (Стандартчиллын төв байгууллага)-т байна.

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Ангилалтын код 03.080.30

Гамшиг, онцгой байдлын үеийн хүүхэд хамгаалал, Ерөнхий зарчим, салбар дундын хамтын ажиллагааны нийтлэг шаардлага	АНГИЛАЛ ХЭМЖИЛ ЗҮЙН ГАЗАР СТАНДАРТЫН БОЛОВСРУУЛАХ УЛСЫН ГОСОН ХУВЬ MNS 6948:2021
Common requirements for child protection in emergencies; Key principles and inter-sectoral responses	

Стандарт, хэмжил зүйн газрын даргын 2021 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн С/66 дугаар тушаалаар батлав.

Энэхүү стандартыг 2021 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдрөөс эхлэн мөрдөнө.

1 Зорилго

Энэхүү стандарт нь гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед хүүхдийн язгуур эрх ашгийг нэн тэргүүнд тавих, хүүхдэд учрах сөрөг нөлөөллийг бууруулах, эрсдэлд өртсөн хүүхдийн эсэн мэнд, аюулгүй амьдрах, хөгжих, оролцох эрхийг нь тэнцвэртэй хангах, хүүхэд хамгааллын үйлчилгээг гамшгийн үеийн бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний хүрээнд хор хохирол, эрсдэл учруулахгүйгээр үзүүлэх чиглэлээр оролцогч талуудын хүлээх чиг үүрэг, хариуцлага, ёс зүйн хэм хэмжээ, зарчим, хамтын ажиллагааны зохицуулалтад тавих босго шаардлагыг тогтооно.

2 Хамрах хүрээ

Стандарт нь гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед хүүхдийн амь насыг аврах, аюулгүй байдлыг хангах, бүх төрлийн дарамт, хүчирхийлэл, үл хайхрах явдал, мөлжлөгөөс хамгаалуулах хүүхдийн эрхийг баталгаажуулах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, зохистой хариу үйлчилгээг хүүхэдтэй хамааралтай асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон төрийн захиргааны шат, шатны байгууллага, нутгийн захиргааны байгууллага, гамшгаас хамгаалах улсын албад, мэргэжлийн анги, дотоодын болон олон улсын хүмүүнлэгийн байгууллага, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэд, олон нийт хамтран зохион байгуулах үйл ажиллагааны зохицуулалт уялдаа холбоог хамарна.

3 Хэрэглээний хүрээ

Энэхүү нийтлэг шаардлагыг гамшиг, онцгой байдлын үеийн хүүхэд хамгаалалд оролцож байгаа талууд дотооддоо болон байгууллага хоорондын хамтын ажиллагаанд дараах байдлаар ашиглана. Үүнд:

- 3.1 Гамшгаас хамгаалах бэлэн байдлыг төлөвлөгөө боловсруулахад;
- 3.2 Хүмүүнлэгийн арга хэмжээг төлөвлөх, төсөвлөхөд;
- 3.3 Хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний цар хүрээ, чанарын үр дүнг тодорхойлоход;
- 3.4 Хүүхэд хамгааллын хамтын ажиллагааг зохицуулахад;
- 3.5 Байгууллагууд гамшиг, онцгой байдлын үед баримтлах нийтлэг зарчмаа тохироход;
- 3.6 Хүмүүнлэгийн арга хэмжээний чанар, үр дүнг үнэлэхэд;
- 3.7 Төсвийн хуваарилалт үнэлгээнд;
- 3.8 Шинэ ажилтныг сургахад;
- 3.9 Бие даан сурах, судлах аргачлалаар ашиглахад;
- 3.10 Хүүхэд хамгааллын асуудлаар нөлөөллийн ажлыг зохион байгуулахад;

3.11 Шийдвэр гаргагч нарт хүүхэд хамгааллын зарчим, нэн тэргүүний асуудлаар танилцуулга хийхэд;

3.12 Хүмүүнлэгийн бусад салбарын хүүхэд хамгаалах чадавхыг бэхжүүлэхэд ашиглана.

4 Норматив эшлэл

Энэхүү стандартад эш татсан дараах стандарт болон норматив техникийн баримт бичигт өөрчлөлт орсон тохиолдолд тэдгээрийн хамгийн сүүлчийн албан ёсны хэвлэлээс эш татаж ашиглана. Үүнд:

- *Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2018 оны А/476 дүгээр тушаал. “Ерөнхий боловсролын сургуулийн орчин дахь Хүүхэд хамгааллын бодлого”.*
- *Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2020 оны А/269 дүгээр тушаал. Цэцэрлэгийн хүүхэд хамгааллын бодлого*
- *ДЭМБ, НҮБ-ын Хүүхдийн Сан болон бусад 2020 он. Хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийг эцэслэх 7 стратегийн гарын авлага. Монгол хэлээр орчуулагдсан.*
- *Монгол Улсын Засгийн газрын 2019 оны 201 дүгээр тогтоол. Онцгой нөхцөл байдлын үед хүүхдийн эрхийг хамгаалах, тусламж, дэмжлэг үзүүлэх журам*
- *Монгол Улсын Засгийн газрын 2012 оны 30-р тогтоол. Гамшгаас хамгаалах талаар төрөөс баримтлах бодлого, хөтөлбөр*
- *Монгол Улсын Засгийн газрын 2011 оны 340-р тогтоол. Гамшгийн үед хүч хэрэгсэл дайчлах, нүүлгэн шилжүүлэх журам*
- *Монгол Улсын Шадар сайдын 2013 оны 07-р тушаал. Гамшгаас хамгаалах мэргэжлийн ангийн дүрэм*
- *Монгол Улсын Шадар сайдын 2021 оны А57-р тушаал. Коронавируст халдвар /КОВИД-19/ цар тахлын үед хүүхэд хамгааллын хариу үйлчилгээ үзүүлэх түр журам*
- *Хүмүүнлэгийн үйл ажиллагааны үеийн хүүхэд хамгааллын олон улсын эвсэл. 2019 он. Хүмүүнлэгийн үеийн хүүхэд хамгааллын босго стандарт. Монгол хэлээр орчуулагдсан.*

5 Нэр томъёо, тодорхойлолт

Энэхүү стандартад болон стандартыг мөрдөхөд дараах нэр томъёо ба тодорхойлолтыг хэрэглэнэ.

5.1

Амьдрах ухаан

Өдөр тутмын ахуй амьдралд тулгардаг сорилт, саад бэрхшээл, хэрэгцээ шаардлагаа үр дүнтэй шийдвэрлэх, түүнд дасан зохицох хувь хүмүүсийн зан байдлын эерэг хандлага, амьдралын ухаан, ур чадвар;

5.2

Амьжиргаа

Хүнд амьдрахад шаардлагатай чадвар, эд хөрөнгө, боломж болон үйл ажиллагааны цогц;

5.3

Амьжиргааг дэмжих хөтөлбөр

Өрхөд амьжиргаагаа дээшлүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор урт хугацаанд

үзүүлэх нийгмийн үйлчилгээ;

5.4

Асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээ

Эцэг эхийн хайр халамжаас гадуур байгаа хүүхдэд урт болон богино хугацаагаар асрамж, халамжийн үйлчилгээ үзүүлэх цогц арга хэмжээ;

5.5

Аюулгүй байдал

Аюул, осол, эрсдэл, гэмтэл бэртлээс хамгаалагдаж байх нөхцөл байдал бие махбод, хүрээлэн буй орчин, нийгэм, оюун санаа, улс төр, сэтгэл зүйн хохирлоос ангид байх хүмүүсийн бие махбодын, хувь хүний сайн сайхан, бүрэн бүтэн байдал;

5.6

Аюулгүй орон зай

Хүүхдэд аюулгүй орчныг бүрдүүлэх, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүүхдийн нийгэм, сэтгэлзүйн сайн сайхан байдлыг дэмжих зорилгоор хүмүүнлэгийн байгууллагын хэрэглэдэг арга хэмжээ;

5.7

Аюултай нөхцөл байдал

Хүүхдийн аюулгүй байдалд шууд нөлөөлөх аюул занал бөгөөд хүүхдэд хор хөнөөл, гэмтэл учруулж болзошгүй аюултай нөхцөл байдал;

5.8

Аюулт үзэгдэл

Хүчтэй цасан болон шороон шуурга, ган, зуд, үер, аянга, газар хөдлөлт, нуранги, хөрсний гулгалт үүсэх, гал түймэр, хүн, мал, амьтны гоц халдварт өвчин гарах, цар тахал, хортон шавж, мэрэгч тархах зэргийг;

5.9

Бие эрхтний гэмтэл согог

Биеийн үйл ажиллагаа, бүтцэд үүссэн мэдэгдэхүйц өөрчлөлт, үйл ажиллагааны алдагдал;

5.10

Бэлгийн мөлжлөг

Бусдыг эмзэг дорой болон эрх мэдлийн давуу байдал, итгэлцлийг ашиглан бэлгийн харилцаанд татан оролцуулж, бэлгийн мөлжлөгөөс мөнгө, нийгмийн болон улс төрийн ашиг, хонжоо олж буй бодит үйлдэл юм уу оролдлого;

5.11

Бэлгийн мөлжлөг болон хүчирхийллээс хамгаалах

Гамшиг, онцгой байдлын үед хүмүүнлэгийн тусламж үзүүлэх явцад оролцож байгаа бүх ажилтан, сайн дурынхан, цэрэг армийнхан, төрийн албан хаагчид зэрэг холбогдох хүмүүс бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийлэл үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, холбогдсон тохиолдолд авах арга хэмжээ;

5.12

Бэлгийн хүчирхийлэл

Хүчээр эсвэл тэгш бус, албадлагын нөхцөлийн улмаас бэлгийн шинжтэй бодит буюу бие махбодын заналхийлэл, халдлагад өртөх нөхцөл;

5.13

Бэлгийн болон жендерт суурилсан хүчирхийлэл

Хүйсийн хэм хэмжээ, эрх мэдлийн тэгш бус харилцаанд үндэслэн хүний хүсэл зоригийн эсрэг үйлдэх аливаа үйлдэл;

5.14

Бэлэн байдал

Гамшиг, аюулын сөрөг үр дагаврыг урьдчилан тооцож, хүний амь нас, эрүүл мэнд, мал, амьтан, хүрээлэн буй орчин, дэд бүтэц, нийгэм-эдийн засгийн аюулгүй, тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор авч хэрэгжүүлж байгаа нэгдмэл удирдлага, төлөвлөлт, зохион байгуулалтын цогц арга хэмжээ;

5.15

Гамшиг

Аюулт үзэгдэл, ослын улмаас олон хүний амь нас, эрүүл мэнд хохирох, мал, амьтан олноор хорогдох, эд хөрөнгө, музейн үзмэр, цуглуулга, түүх, соёлын дурсгалт зүйл, хүрээлэн байгаа орчинд улсын болон орон нутгийн эдийн засаг, нийгмийн дотоод нөөц, боломжоос давсан хохирол учрах;

5.16

Гамшгийн эрсдэл

Гамшгийн улмаас хүн ам, мал, амьтан, эд хөрөнгө, хүрээлэн байгаа орчинд учирч болзошгүй хохирлын магадлал;

5.17

Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах

Болзошгүй хохирлын хэмжээг багасгах, гамшгийг хохирол багатай даван туулах чадавхыг бэхжүүлэхэд чиглэсэн цогц арга хэмжээ;

5.18

Гэм хор учруулахгүй байх зарчим

Хүмүүст төлөвлөгөөгүй, сөрөг үр дагавар учруулахаас зайлсхийх, энх тайван тогтоох, шинэчлэл өөрчлөлт хийх иргэд, олон нийтийн хүч чадавхыг алдагдуулахгүй байх хүмүүнлэгийн байгууллагын үзэл баримтлал;

5.19

Гэр бүлээсээ тусгаарлагдсан хүүхэд

Эцэг эхийн аль алианаас нь эсвэл хууль ёсны асран хамгаалагчид болон тэдний өмнөөс тухайн хүүхдийг асран хамгаалах үүрэгтэй хүмүүсээс тусгаарлагдсан хүүхэд;

5.20

Даван туулах, дасан зохицох чадвар

Хувь хүн, хамт олон, нийгэм, улс орон байгалийн гамшиг, хямралыг урьдчилан харж, тэдгээрийн сөрөг нөлөөг бууруулах, нөхөн сэргээх, тулгарсан бэрхшээлийн хор хөнөөлийг даван туулах, эрүүл мэнд, хөгжил, сайн сайхан байдлаа хангуулах өөрсдийн эрхийг хэрэгжүүлэх арга замыг олоход туслах чадвар;

5.21

Дэмжлэгт удирдлага (Supervision)

Хүүхэд хамгааллын ажилтан, мөн кейс хариуцсан ажилтны мэргэжлийн ур чадвар

туршлага, сайн сайхан байдлыг дэмжих, үр дүнтэй, дэмжлэгтэй хяналт шинжилгээ хийх боломжийг нэмэгдүүлдэг мэргэжлийн харилцаа;

5.22

Дотооддоо шилжин суурьшсан иргэд

Байгалийн болон хүнээс үүдэлтэй гамшгийн үр дагавраас зайлсхийх зорилгоор гэр орон, оршин суугаа газраа албадлагаар орхин явах, эсвэл орхин явах үүрэгтэй олон улсын хил даваагүй хүн, бүлэг хүмүүс;

5.23

Дээд ашиг сонирхлыг тодорхойлох

Хүүхдэд нөлөөлөх онцгой чухал шийдвэр гаргахдаа хүүхдийн дээд ашиг сонирхлыг тодорхойлох зорилгоор боловсруулж, тогтоосон нарийн журам бүхий албан ёсны үйл явц;

5.24

Ёс зүйн дүрэм

Байгууллагад ажилд орох эсвэл тодорхой үйл ажиллагаанд хамтран оролцохдоо ямар зан үйл, харилцаа, хандлага, ёс зүй, дадал зуршил хүлээн зөвшөөрөгдөх болон зөвшөөрөгдөхгүй болохыг заасан тодорхой зааварчилгаа;

5.25

Жендер

Эрэгтэй, эмэгтэй байхтай холбоотой нийгмээс тогтоосон үүрэг, зан төлөв, хандлага, боломж болон эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүд, охид, хөвгүүдийн хоорондын харилцаа;

5.26

Жендерт суурилсан хүчирхийлэл

Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хоорондын нийгмийн, хүйсийн ялгаатай хандлага, байр суурьт (жишээ нь жендер) үндэслэсэн хүний хүсэл зоригийн эсрэг үйлдэгдэж буй аливаа хор хөнөөлтэй үйлдлийг тодорхойлсон ерөнхий нэр томъёо;

5.27

Таниулсан зөвшөөрөл

Өөрөө шийдвэр гаргах чадвартай, асуудлыг ойлгож, зөвшөөрөх эсэхээ мэддэг, чөлөөт сонголт хийх чадвартай хувь хүний сайн дурын гэрээ зөвшөөрөл;

5.28

Зүй бус харьцаа

Хүүхдэд хор хөнөөл учруулах, хор хөнөөл учруулж болзошгүй, ёс зүй, зан суртахууны гаж, буруу үйлдэл эсвэл заналхийлэл үзүүлж буй аливаа үйлдэл;

5.29

Кейс менежмент

Тохиромжтой арга барилаар, системтэйгээр, цаг тухайд нь шууд тусламж үзүүлэх, эсвэл шаардлагатай мэдээлэл үйлчилгээтэй нь холбох замаар хүүхэд болон тэдний гэр бүлийн хэрэгцээг шийдвэрлэх арга барил, хандлага;

5.30

Кейс менежер

Кейс менежментийн үед, тухайн тохиолдлыг илрүүлэхээс эхлээд хаах хүртэл хүүхдэд анхаарал тавих үүрэгтэй ажилтан;

5.31

Мөлжлөг

Эрх мэдэл, давуу байр суурьтай хүн хүүхдийг ашиг олох, таашаал авах, давуу тал олох, хувийн сонирхолдоо нийцүүлэх зорилгоор ашиглах болон ашиглахыг оролдох;

5.32

Нөхцөл байдлын үнэлгээ

Хэрэгцээ, эрсдэл, чадавх, шийдлийг багтаасан нийгэмд үзүүлэх хямралын нөлөөллийг тодорхойлох үйл явц;

5.33

Нууцыг хадгалах

Хувь хүний тухай мэдээллийг задруулахгүй, шаардлагагүй этгээдэд зөвшөөрөлгүйгээр өгөхгүй байх үүрэг;

5.34

Олон нийтийн чадавх

Хүүхдийн эрх, аюулгүй байдал, хөгжил, сайн сайхан байдал, оролцоог дэмжих зорилгоор хувь хүмүүс болон олон нийтийн гишүүдийн (хүүхдийг оролцуулан) удирдан зохион байгуулж буй санаачилга, бүтэц, үйл явц;

5.35

Олон улсын хүмүүнлэгийн хууль

Хүний эрхийн хуулийн заалтаас гадна зөрчилдөөнийг зохицуулах, төрийн болон төрийн бус байгууллага зэвсэгт этгээдийн аль алинд үүрэг хариуцлага хүлээлгэдэг конвенц, нэмэлт протокол зэрэг олон төрлийн баримт бичиг;

5.36

Оролцоо

Хямралд өртсөн хүмүүсийг өөрсдөд нь нөлөөтэй шийдвэр гаргах бүх үйл явцад идэвхтэй оролцох боломж олгодог үйл явц, үйл ажиллагаа;

5.37

Өсвөр насныхан

9-19 насны хүмүүс;

5.38

Өрх толгойлсон хүүхэд

Гэр бүлээ авч явах, гэр бүлийн гишүүдийг асран халамжлах үндсэн болон өдөр тутмын үүрэг хариуцлага хүлээдэг хүүхэд, ихэвчлэн насаар ахмад ах, эгч нар;

5.39

Сэтгэцийн эрүүл мэнд

Хүн бүр өөрийн чадавхыг ухамсарладаг, амьдралын хэвийн стрессийг даван туулж чаддаг, үр бүтээлтэй ажиллаж амьдардаг, олон нийтийн тусын тулд хувь нэмэр оруулах боломжтой байх сэтгэлзүйн сайн сайхан байдлын түвшин;

5.40

Сэтгэцийн эрүүл мэнд болон нийгэм-сэтгэл зүйн дэмжлэг

Нийгэм-сэтгэл зүйн сайн сайхан байдлыг дэмжих, хамгаалах болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн асуудлаас урьдчилан сэргийлэх, эмчлэх зорилготой дотоодын болон гадны бүх төрлийн дэмжлэг;

5.41**Сэтгэл санааны хүчирхийлэл**

Нийгэм сэтгэл зүй, сэтгэл санааны сайн сайхан байдалд хор хөнөөл учруулдаг зүй бус харилцаа;

5.42**Түр хугацааны асрамжийн үйлчилгээ**

Хүүхдийг түр зуурын зохицуулалттайгаар гэр бүлээс нь гадуур өөр айл өрхөд асран халамжлах нөхцөл байдал;

5.43**Тэгш хамруулах хандлага**

Нийгмийн суурь үйлчилгээний гадуур үлдэх эрсдэлтэй бүх хүмүүст үйлчилгээг тэгш хүртээх, эдгээр үйлчилгээг хөгжүүлэх, хэрэгжүүлэхэд тэдний дуу хоолойг хүргэх зорилготой эрхэд суурилсан хандлага;

5.44**Садан төрлийн асрамж халамж**

Эцэг эх нь биш боловч тухайн хүүхэдтэй гэр бүл, садан төрлийн чухал холбоотой хүн хүүхдийг бүтэн цагаар асрах, хамгаалах, хүмүүжүүлэх;

5.45**Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ**

Анхан шатны урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ:

хүүхдийн дарамт шахалт, үл хайхрах байдал, мөлжлөг, хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн тохиолдлыг бууруулах зорилгоор хүн амын дундах хүүхэд хамгааллын эрсдэлийн үндсэн шалтгааныг шийдвэрлэх,

Хоёрдогч урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ:

гамшиг, онцгой байдлын үед хүүхдийг аюул, ослоос авран хамгаалах, гэр бүлээсээ хагацсан, салсан хүүхдэд сэтгэл зүйн дэмжлэг үзүүлэх, болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээ авах,

Гуравдагч урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ:

хүүхэд, гэр бүл болон хүрээлэн буй орчны тодорхой хүчин зүйлийн улмаас дарамт шахалт, үл хайхрах байдал, мөлжлөг, хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлд өртөх онцгой эрсдэлтэй хүүхдийн эмзэг байдал болон аюул заналхийллийн шалтгаан, үүсвэрт анхаарлаа хандуулах,

Дөрөвдөгч урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ:

дарамт шахалт, үл хайхрах байдал, мөлжлөг, хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлд өртсөн хүүхдэд тусах урт хугацааны хор хөнөөлийг бууруулах, дахин хор хөнөөл учруулах нөхцөлийг бууруулах;

5.46**Үл хайхрах**

Хууль тогтоомжийн хүрээнд болон уламжлалын дагуу хүүхдийн сайн сайхны төлөө тодорхой хариуцлага хүлээсэн хувь хүн, олон нийт, төрийн болон төрийн бус байгууллага нь хүүхдийн аюулгүй, сайн сайхан байдал, нэр төр, хөгжилд бодит болон болзошгүй хор хөнөөл учруулахаас сэргийлэх, хамгаалах, хүүхдийн эсэн мэнд, эрүүл байх, хөгжих, суралцах сайн сайхан амьдрах эрхийг хангах явцдаа

хүлээсэн үүргээ санаатай болон санамсаргүйгээр биелүүлээгүй байдал;

5.47

Үл ялгаварлах

Нас, хүйс, жендер, арьс өнгө, үндэс угсаа, тусгай хэрэгцээт буюу хөгжлийн бэрхшээл, яс үндэс, нийгмийн гарал, бэлгийн чиг баримжаа, ХДХВ/ДОХ-ын халдвартай байдал, хэл, иргэний бичиг баримт, шашин шүтлэг, эрүүл мэндийн байдал, улс төрийн болон бусад үзэл бодол гэх мэт үндэслэлээр хүүхэд, насанд хүрэгчид, иргэд, олон нийтийг шударга бус байдлаар ялгах ёсгүй гэсэн зарчим;

5.48

Халдварт өвчний дэгдэлт

Тухайн улс оронд голомтолж, хүн амын дунд өргөн хүрээгээр халдвар өвчин тархах;

5.49

Хамгааллын төвд хүнийг авч үзэх

Эрсдэлд өртсөн болон өртөх эрсдэлтэй бүх хүмүүсийг хамгаалах тухай асуудал нь хүмүүнлэгийн шийдвэр гаргалт, хариу арга хэмжээнд нарийн тусгалаа олсон байх;

5.50

Хамгаалал

Нас, хүйс, жендер, үндэс угсаа, тусгай хэрэгцээт буюу хөгжлийн бэрхшээлтэй, нийгмийн болон улс төрийн харьяалал, шашин шүтлэг болон бусад байдлаас үл хамааран бүх хүмүүсийн эрхийг бүрэн дүүрэн, ижил тэгш хангахад чиглэсэн бүхий л үйл ажиллагаа;

5.51

Хамгааллын гол чиг хандлага

Хүмүүнлэгийн үйл ажиллагааны явцад хамгааллын зарчмыг хүмүүнлэгийн тусламжийн хүртээмж, хувь хүний аюулгүй байдал, нэр төр, эрүүл мэндийг хамгаалахтай нэгтгэх үйл явц;

5.52

Хараа хяналтгүй хүүхэд

Хууль ёсны болон ёс уламжлалын дагуу хариуцлага хүлээх үүрэгтэй эцэг эх, бусад насанд хүрсэн хамаатан садан нь харж хандаагүйгээс тэднээс тусгаарлагдсан хүүхэд;

5.53

Хариу арга хэмжээ

Гамшиг, онцгой байдлын үед буюу түүний дараа нэн даруй хүний амь насыг аврах, эрүүл мэндэд учрах хор хөнөөлийг бууруулах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах, хүний нэр төрийг хамгаалах, гамшигт нэрвэгдсэн хүмүүсийн амьжиргааны наад захын хэрэгцээг хангах зорилгоор үйлчилгээ, тусламж үзүүлэх;

5.54

Хоёрдогч гэмтэл болон стресс/ хямрал

Бусдын зовлон зүдгүүртэй туршлагыг харж, сонссоны улмаас цаг хугацааны явцад тухайн хүний сэтгэл зүй, бие махбод, оюун санаанд үүссэн өөрчлөлт;

5.55

Холбон зуучлах үйлчилгээ

Эхний үйлчилгээ үзүүлэгчийн ажлын цар хүрээ, мэргэжлийн ур чадвар, ачаалал хэтэрсний улмаас хүүхэд, гэр бүлийг өөр үйлчилгээ үзүүлэгч рүү шилжүүлэх үйл явц;

5.56

Хөгжлийн бэрхшээл

Бие махбод, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн байнгын согог нь орчны бусад саадтай нийлсний улмаас бусдын адил нийгмийн амьдралд бүрэн дүүрэн, үр дүнтэй оролцох чадвар нь хязгаарлагдсан байдал;

5.57

Хүмүүнлэгийн хямрал

Хүний, эд материалын, эдийн засгийн, байгаль орчны өргөн хүрээнд үүссэн хохирол, түүний үр дагаврын хэмжээ нь тухайн олон нийт, нийгэм өөрсдийн хүч, нөөцөөр даван туулах чадавхаас хэтэрсэн тохиолдолд илрэх үйл ажиллагааны ноцтой тасалдал;

5.58

Хүмүүнлэгийн ажилтан

Гамшиг, онцгой байдлын үед өөрийн ажил үүргийн чиг үүргийн хүрээнд эсвэл дайчлагдан ажиллаж буй хүн;

5.59

Хүүхдийн эрх ашгийг дээдлэх

Хүүхдийн талаар явуулах аливаа үйл ажиллагаанд тэдний дээд ашиг сонирхлыг үнэлж, шийдвэр гаргахдаа анхаарах хүүхдийн эрхийн хандлага;

5.60

Хүүхэд

18 хүртэл насны хүмүүс;

5.61

Бага насны хүүхэд

0–8 настай хүүхэд:

- Нярай, нялх балчир нас: 0–2 нас,
- Сургуулийн өмнөх нас: 3–5 нас,
- Сургуулийн бага нас: 6–8 нас;

5.62

Хүүхдэд ээлтэй арга зүй

Хүүхдийг ялгаварлан гадуурхалгүйгээр тэдний нас, хөгжлийн бэрхшээл, өсөж хөгжиж буй чадвар, ялгаатай байдал, чадавхыг анхаарч ажиллах ажлын арга барил;

5.63

Хүүхдэд ээлтэй орон зай

Төрийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, иргэд, олон нийтийн зүгээс (хүмүүнлэгийн салбарынхан) хүүхдийн үндсэн эрхийг хангаж, тэдэнд чөлөөтэй тоглох, амрах, чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх, суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэхийн тулд бүтээсэн аюулгүй орчин;

5.64

Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл

Эрх мэдэл, үг хэл, биеийн хүчийг зориудаар ашиглан хүүхдийн аюулгүй байдал,

MNS 6948:2021

сайн сайхан байх, нэр төр, хөгжил, сурч боловсроход бодит болон болзошгүй хохирол учруулсан, эсвэл учруулах өндөр магадлалтай бүх үйлдэл;

5.65

Хүүхдийн эсрэг бэлгийн хүчирхийлэл

Насанд хүрэгчид болон илүү эрх мэдэл, хүч чадалтай өөр хүүхэд тухайн хүүхэдтэй бэлгийн харьцаанд орох аливаа хэлбэр;

5.66

Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги

Онцгой нөхцөл байдлын үед хүүхдийн эрх зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хүүхдийн амь насыг аврах, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангах, осол гэмтэл, хүчирхийлэл, үл хайхралт, мөлжлөгөөс хамгаалах, зохистой хариу арга хэмжээ авах, хүүхдэд ээлтэй орон зай бий болгох гэх мэт хүүхэд хамгааллын үйл ажиллагаанд салбар дундын хамтын ажиллагааг чиглүүлэн зохион байгуулах үүрэгтэй нэгж;

5.67

Хүчирхийлэл

Хүүхдийн аюулгүй нөхцөл байдал, сайн сайхан байх, нэр төр, сурч боловсрох хөгжихөд бодит болон болзошгүй сөрөг нөлөө үзүүлэх санаатай үйлдэл;

5.68

Хүүхдийн хөдөлмөр

Хүүхдийн сэтгэл санаа, бие махбодод аюултай, олон улсын болон дотоодын хууль тогтоомжийг зөрчсөн хор хөнөөл, эрсдэл учруулах ажил;

5.69

Хүүхдийн оролцоо

Хүүхэдтэй холбоотой шийдвэр гаргах, аливаа өөрчлөлт хийхдээ хүүхэд бүрийн үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийг хүндэтгэх, тэдний үзэл бодлыг гаргаж буй шийдвэртээ тусгах ойлголт;

5.70

Хүмүүнлэгийн үйл ажиллагааны үеийн хүүхдийн хамгаалал

Хүмүүнлэгийн ажил явуулахдаа дарамт шахалт, үл хайхрах байдал, мөлжлөг, хүүхдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, авах хариу арга хэмжээ;

5.71

Хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангах

Байгууллага тэдний ажилтан, хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа, хөтөлбөр нь хүүхдэд гэм хор учруулахгүй байхыг хариуцах;

5.72

Цар тахал

Тахал үүсгэж буй өвчний шинж, түүний эсрэг авах арга хэмжээ өөрчлөгдөөгүй боловч өвчний хамрах газар зүйн хүрээ тэлсэн байдал;

5.73

Цогц хандлага

Чадавх, нийтлэг хэрэгцээг тодорхойлж, дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр хөтөлбөрийг үр дүнд хүрэхийн тулд хоёр ба түүнээс дээш салбар хамтран ажиллах

хандлага;

5.74

Чадавх бэхжүүлэх

Хувь хүн, олон нийт, байгууллагыг төлөвлөсөн зорилгодоо хүрэхэд нь туслах мэдлэг, чадвар, туршлага, нөөцийг бэхжүүлэх явц;

5.75

Эмзэг өртөмтгий байдал

Гамшиг, зөрчлийн улмаас бодит болон нийгмийн дэмжлэгийн механизм тасалдах, хэвийн ажиллагаа нь алдагдаж, энэ нь хүмүүст харилцан адилгүй нөлөөлж буй байдал;

5.76

Эрсдэлтэй бүлэг/ хувь хүн

Хамгаалагдах эрх нь зөрчигдөх эрсдэлтэй хувь хүн, хүмүүс;

5.77

Эрсдэлийн үнэлгээ

Гамшиг, осол, аюулын эрсдэл, түүний учруулж болох хор хөнөөлийг хянах, хохирол тохиолдох магадлал, түүний учруулж болох үр дагавар, ноцтой байдлыг тодорхойлоход ашигладаг аргачлал;

6 Ерөнхий зарчим

6.1 Нэгдүгээр зарчим: Эсэн мэнд амьдрахуй ба хөгжил

Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрахуй ба бие бялдар, сэтгэл зүй, сэтгэлийн хөдөлгөөн, нийгэмшихүйн хөгжилд гамшиг, онцгой байдлын үзүүлэх хор уршгийг анхаарч, хариу арга хэмжээ авахдаа эсэн мэнд амьдрах, сурч, боловсрох, хөгжих эрхээ өөрт байгаа давуу тал, даван туулах чадвараа ашиглан эдлэхэд нь хүүхдэд дэмжлэг үзүүлнэ.

6.2 Хоёр дугаар зарчим: Үл ялгаварлал ба тэгш хамруулалт

Олон улсын хууль тогтоомжийн дагуу тухайн улс орны нутаг дэвсгэрт амьдарч буй бүх хүүхдэд ялгаварлан гадуурхлаас ангид байж, Хүүхдийн эрхийн тухай конвенцод заасан эрхээ эдлэхэд нь тэгш боломж олгоно. Гамшгийн үед хүүхэд бүрийн заяагдмал нэр төр, ялгаатай байдлыг хүндэтгэж, хүүхдийг байгаагаар нь хүлээн зөвшөөрнө.

Хүүхэд бүр жендер, бэлгийн чиг баримжаа, нас, яс үндэс, цагаачлалын статус болон бусад ялгаатай байдлаас үл хамааран ялгаварлан гадуурхалтаас ангид байна.

Шууд болон шууд бус ялгаварлан гадуурхалтын шалтгаан, хэлбэрийг илрүүлж зохих арга хэмжээг авна. Хүмүүнлэгийн ажилтан хүүхэд болон тэдний гэр бүлийн асуудалд өөрийн хувийн үнэт зүйл, өрөөсгөл үзэл бодлын үүднээс хандахгүй.

6.3 Гуравдугаар зарчим: Хүүхдийн оролцоо

Хүмүүнлэгийн ажилтан гамшгийн үеийн бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний үед хүүхдэд хамааралтай бүх шийдвэрт тэднийг утга учиртай оролцуулах цаг хугацаа, орон зайг гаргаж өгнө. Жендер, нас, зан суртахуун, сэтгэц, хөгжлийн бэрхшээл, харилцааны хэлбэр, нөхцөл байдал, аюулгүй байдалд тохируулан хүүхдийн оролцоог дараах байдлаар хангана. Үүнд:

- Хүүхдийн нас, хүйс, эрүүл мэнд, хөгжлийн бэрхшээлийн онцлогт тохирсон оролцооны хэлбэрийг сонгох;
- Шийдвэр гаргах эрх мэдлийг хүүхэдтэй хуваалцах;

- Хүүхдийн санаа бодол, хүсэл сонирхлыг харгалзан үзэх;
- Хүүхэд шийдвэр гаргахад оролцсоноор түүний гэр бүл, орон нутаг дахь байр суурь өөрчлөгдөх талтай гэдгийг тооцоолох.

Оролцоо нь ямагт сайн дурын үндсэн дээр, хүүхэд болон түүний эцэг эх/асран хамгаалагчийн зөвшөөрөлтэй.

6.4 Дөрөвдүгээр зарчим: Хүүхдийн дээд ашиг, сонирхол

Нийгэм болон хувь хүнтэй холбоотой, хүүхдэд хамааралтай бүхий л үйл ажиллагаа, шийдвэрт хүүхдийн дээд ашиг, сонирхлыг хүндэтгэнэ. “Хүүхдийн дээд ашиг, сонирхол” гэдэг нь ерөнхий утгаараа хүүхдийн сайн сайхан байдал мөн. Сайн сайхан байдал нь хувь хүний жендер, нас, хөгжил, амьдралын туршлага гэх мэт ялгаатай нөхцөл байдал болон бусад хүчин зүйлээс (эцэг эхтэй эсэх, хүүхэд болон гэр бүл/асран хамгаалагч хоёрын хоорондын харилцаа, бусад эрсдэл, чадавх) шалтгаална.

“Хүүхдийн дээд ашиг, сонирхол” гэх ойлголт нь гурван талтай. Үүнд:

- Хүүхдийн үндсэн эрх: хүүхдийн дээд ашиг, сонирхлыг хангаж буйг үнэлж, тэргүүн ээлжид авч үзнэ;

- Эрх зүйн зарчим: эрх зүйн заалт нь олон тайлбартай бол хүүхдийн дээд ашиг, сонирхолтой илүүтэйгээр нийцэх тайлбарыг сонгоно;

- Гүйцэтгэлийн дүрэм: хүүхэд, бүлэг хүүхдэд үйлчлэх шийдвэр гаргахдаа (а) хүүхдэд үзүүлэх үр нөлөөг тооцох, (б) хүүхдийн дээд ашиг сонирхлыг тооцож тэргүүн ээлжид авч үзсэн гэдгийг нотолсон байна.

“Хүүхдийн дээд ашиг, сонирхол”-ын зарчмыг хүмүүнлэгийн хөтөлбөр, арга хэмжээг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хянан сайжруулахад ашиглаж тодорхой давтамжтай хянаж үнэлнэ. Хүүхдийн дээд ашиг сонирхлын зарчим нь хүүхэд бүрт, тэр дундаа гамшигт өртсөн улсын иргэд, орогнол хүсэгчид, дотооддоо шилжин суурьшигчид, дүрвэгсэд, хил давж шилжин суурьшигчид, иргэний харьяалалгүй хүүхдэд ялгаагүй үйлчилнэ. Энэ зарчим нь бүх нөхцөл байдал, тэр дундаа хүмүүнлэгийн хямралын үед хүүхэд өөрийн эцэг эх/асран хамгаалагчтай эсвэл эцэг эхээсээ төөрсөн, салсан зэргээс хамааралгүйгээр бүх хүүхдэд үйлчилнэ. Хүүхдийн дээд ашиг, сонирхлыг тодорхойлох, хэрэгжүүлэхэд хүүхдийг өөрийг нь оролцуулна. Хүүхдийн оролцоог дараах байдлаар хангана. Үүнд:

- Хүүхдэд мэдээлэл өгөх;
- Хүүхдийн санаа бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэхийг дэмжих;
- Аливаа шийдвэрт хүүхэд, түүний эцэг эхийн санаа бодлыг тусгах.

6.5 Тавдугаар зарчим: Хүүхдийн аюулгүй байдал, нэр төр, эрхийг хамгаалж, нэмж хохирол учруулахгүй байх

“Хүмүүнлэгийн ажилтан эрсдэлийг бууруулах, эмзэг байдлыг багасгах, тэр дундаа хүмүүнлэгийн үйл ажиллагааны үр дүнд хүмүүст нэмэлт эрсдэл, хор хохирол, хүчирхийлэл учруулахгүй байхад анхаарна. Хүмүүнлэгийн арга хэмжээг төлөвлөхдөө байршил, цаг хугацаа, тээвэр, ариун цэврийн байгууламж зэргийг бүх хүүхдэд хүртээмжтэй, тэгш хамруулсан, нөхцөл байдалд нийцсэн байхаар тооцно.

Хүүхдийн, тэр дундаа хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн хувийн мэдээллийн бусадтай хуваалцахгүй байх байгууллага хоорондын мэдээллийн нууцлал, аюулгүй байдлыг хангана. Гамшгийн үед төрсөн хүүхэд албан ёсны иргэний бүртгэлгүй байх магадлалтай тул хамгааллын илүү өндөр эрсдэлтэй гэдгийг тооцоолно.

Хүмүүнлэгийн баг, хамт олон нь хамгааллын, ялангуяа хүүхэд хамгааллын дүрэм журмыг баталж мөрдөх, болзошгүй зөрчлийг мэдээлэх, засаж залруулах журамтай байна.

6.6 Зургаадугаар зарчим: Хүмүүсийн хэрэгцээнд нийцсэн тусламжийг

ялгаварлан гадуурхалтаас ангид, шударгаар үзүүлэх

“Хүмүүнлэгийн ажилтан тусламжийг хүмүүсийн хэрэгцээнд нийцүүлж, ялгаварлан гадуурхалтаас ангид олгоход анхаарч хүүхэд, гэр бүлийг үндсэн хэрэгцээгээ хангахад нь учирч буй саадыг арилгахын тулд хүмүүнлэгийн зарчим, холбогдох хуулийг мөрдөнө.

Ялгаварлан гадуурхалт, тэгш бус байдлын шинж тэмдэг илэрсэн үед хүмүүнлэгийн баг нөхцөл байдлыг тухай бүрд нь засаж залруулах арга хэмжээ авч тусламжийг гамшигт нэрвэгдсэн хүн амд тэгш, шударгаар үзүүлж, хүртээнэ.

6.7 Долоодугаар зарчим: Бие махбод, сэтгэл санааны хүчирхийлэл, сүрдүүлэг, албадлага болон санаатайгаар бий болгосон хомсдолыг даван туулахад нь хүмүүст туслах

“Хүмүүнлэгийн ажилтан эрх нь зөрчигдсөн хүмүүст шууд, тасралтгүй тусламж үзүүлж, шаардлагатай тохиолдолд тэднийг нэмэлт үйлчилгээнд хамруулна. Уг зарчмын хүрээнд гамшигт нэрвэгдсэн хүн амыг хүчирхийлэл, албадлага, хомсдолд нэмж орохоос урьдчилан сэргийлж, аюулгүй байдал, нэр төр, эрхээ хамгаалах хүүхдийн өөрийнх нь хүчин чармайлтыг дэмжинэ. Бүх байгууллага хүүхдийн аюулгүй байдалд илүүтэй анхаарч, аюулгүй байдлаа хангах, эрсдэлийг бууруулах хүүхэд, түүний гэр бүлийн өөрсдийнх нь хүчин чармайлтыг дэмжинэ

6.8 Наймдугаар зарчим: Хүмүүст эрх ашгаа хамгаалахад нь туслах

Хүмүүнлэгийн ажилтан гамшигт нэрвэгдсэн хүн амд мэдээлэл өгч, баримтжуулан тэдэнд эрх ашгаа хамгаалахад нь тусалж, хүний эрхийг хүндэтгэн үзэх хүчин чармайлтыг дэмжинэ. Хүүхдэд эрхээ эдэлж, засгийн газар болон бусад эх үүсвэрээс тусламж үйлчилгээ авахад нь туслахын тулд дараах алхмыг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Мэдээллээр хангах;
- Бичиг баримтжуулах (тухайлбал, төрсний гэрчилгээтэй болгох, хаяж үрэгдүүлсэн бичиг баримтаа сэргээлгэхэд нь гэр бүлд дэмжлэг үзүүлэх гэх мэт);
- Шийдлийг олоход нь туслах.

Хүүхэд хамгааллын болон хүмүүнлэгийн ажилтан бусад хүмүүс (эцэг эх, асран хамгаалагчид) хүүхдийн нэрийн өмнөөс хүсэлт гаргаж эрх ашгаа хамгаалахад нь тусална. Хуулийн туслалцаа авч өөрсдийн эрхийг хамгаалуулах (тухайлбал өв залгамжлах, нөхөн төлбөр авах гэх мэт) боломжоор хангах нь хүүхдийн өөрийгөө хамгаалах, бусад эрхээ эдлэхэд нөлөөлнө. Хүүхдийг мэдээллээр хангаж, үйл ажиллагаанд оролцуулж идэвхтэй иргэн байхыг дэмжинэ. Ингэснээр хүүхэд:

- Эрхээ мэддэг;
- Оролцооны аргад суралцсан;
- Мэдээллийг олж авах, ашиглах чадвартай;
- Бусадтай харилцах чадвартай;
- Засгийн газрын үүрэг хариуцлагыг мэддэг болно.

6.9 Есдүгээр зарчим: Хүүхэд хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлэх

Гамшгийн үеийн хариу арга хэмжээний явцад хүүхэд хамгааллын тогтолцоонд байгаа давуу талыг илрүүлж цаашид бэхжүүлнэ. Харин хүүхэд хамгааллын эрсдэлийг бууруулахын тулд тогтолцоонд суурилсан арга аргачлалыг идэвхжүүлж асуудалд суурилсан ажиллагаанаас зайлсхийнэ.

Хүүхдэд тулгарч буй асуудлыг олон талаас нь, шалтгаан, шийдлийн хамт авч үзэхийн тулд тогтолцооны дараах аргачлалыг ашиглана. Үүнд:

- Асуудлын эх үндэс, суурь шалтгааныг илрүүлэх;
- Хариу арга хэмжээг тухайн нөхцөл байдалд тохируулах;
- Орон нутгийн иргэдийн оролцоо, санаачилгыг дэмжих;

- Салбар дундын хамтын ажиллагааг хангах;
- Урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээг зэрэг хэрэгжүүлэх;
- Холбогдох бүх талуудтай хамтран ажиллах.

Хүмүүнлэгийн нөхцөл байдалд үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дээшлүүлж шинэлэг аргыг хэрэглэнэ. Хүүхэд хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж хүүхдэд хүрэх үр нөлөөг сайжруулна. Тогтолцооны албан болон албан бус хэлбэрийн уялдаа холбоог хангана. Үүнд цагдаа, нийгмийн ажилтан, эрүүл мэндийн ажилтан, халамжийн ажилтан, боловсролын ажилтан, бэлгийн болон нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн мэргэжилтэн, насанд хүрээгүй хүүхдийн хууль эрх зүйн мэргэжилтэн болон сэтгэцийн эрүүл мэндийн ажилтан оролцоно.

6.10 Аравдугаар зарчим: Хүмүүнлэгийн үйл ажиллагааны үед хүүхдийн даван туулах чадварыг бэхжүүлэх

Хүмүүнлэгийн үйл ажиллагааны зорилго нь хүүхдийн өөрийнх нь чадавхыг бэхжүүлж, эрсдэлийг бууруулах буюу таслан зогсоож, эрсдэлийг даван туулах, хамгаалах хүчин зүйлсийг бэхжүүлэх юм. Хүүхдийн оролцоог хангах нь түүний даван туулах чадварыг бэхжүүлдэг. Хүүхдийн оролцоотой хүмүүнлэгийн хөтөлбөр нь гамшиг, онцгой байдлын үеийн эрсдэлийг даван туулах хүүхдийн чадавхыг бэхжүүлж, эрсдэлийг бууруулан, хүүхэд, гэр бүл, олон нийтийн эерэг харилцааг дэмжинэ.

7 Зохицуулалт хамтын ажиллагаа

7.1 Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дээр **Хүүхэд хамгааллын салбар дундын** бүлгийг (цаашид Салбар дундын бүлэг гэнэ) байгуулж ажиллуулна. Салбар дундын бүлгийн бүрэлдэхүүнд боловсрол, эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, онцгой байдал, цагдаа, нийгмийн халамж, хүүхэд, гэр бүлийн хөгжлийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, олон улсын, хүмүүнлэгийн болон дотоодын төрийн бус байгууллагын төлөөлөл багтана.

7.2 Салбар дундын бүлэг нь гамшиг, онцгой байдлын үед хариу арга хэмжээ авахад, яаралтай тусламжийн түгээлт, хүнсний хангамж, хоол тэжээл, ундны цэвэр ус, ариун цэвэр, зам тээврийн үйлчилгээ, боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал, иргэний бүртгэл, нийгмийн хэв журам, хууль сахиулах, авран хамгаалах, шилжин суурьшуулах зэрэг үйлчилгээ үзүүлэх байгууллагуудтай хүүхэд хамгааллын чиглэлээр хамтарсан хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны нэгдсэн зохицуулалт, уялдаа холбоог хариуцна.

7.3 Гамшиг, онцгой байдлын үед хүүхэд хамгааллын оролцоог тодорхойлсон гамшгаас хамгаалах бэлэн байдлын төлөвлөгөөг салбар дундын бүлэг гаргаж баталгаажуулсан байна.

7.4 Гамшиг, онцгой байдал үүссэн үед олон салбарыг хамарсан хүүхэд хамгааллын түргэвчилсэн эрсдэлийн үнэлгээ хийж, гарсан дүгнэлтэд үндэслэн тухайн гамшгийн нөхцөл байдал, хор уршиг, мэдэгдэж буй хохирлын хэмжээтэй уялдуулан салбар бүрийн оролцоог шинэчилсэн төлөвлөгөөнд тусгах ажлыг салбар дундын бүлэг хариуцна.

7.5 Улсын онцгой комисс нь гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, гамшгийн үеийн хариу арга хэмжээний нэгдсэн төлөвлөгөө, бодлого шийдвэрт Хүүхэд хамгааллын салбар дундын бүлэг"-ээс гаргасан дүгнэлт, саналыг тусгаж, байгууллага

хоорондын хамтын ажиллагааны уялдаа холбоог ханган, салбар дундын бүлгийг дэмжиж ажиллана.

7.6 Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжлийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага нь гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед хүүхдийн эрхийг хамгаалах, салбар дундын үйлчилгээний зураглал гаргаж аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангийг мэргэжил арга зүйн удирдлагаар хангана.

8 Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги

Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги нь онцгой нөхцөл байдлын үед хүүхдийн эрх зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хүүхдийн амь насыг аврах, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангах, осол гэмтэл, хүчирхийлэл, үл хайхралт, мөлжлөгөөс хамгаалах, зохистой хариу арга хэмжээ авах, хүүхдэд ээлтэй орон зай бий болгох гэх мэт хүүхэд хамгааллын үйл ажиллагаанд салбар дундын хамтын ажиллагааг чиглүүлэн зохион байгуулна.

8.1 Үндэсний түвшний Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги

8.1.1 Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дэргэдэх Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги нь салбарын хэмжээнд гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үеийн хүүхэд хамгааллын удирдлага, зохион байгуулалтыг хангах, гамшгийн бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө гаргах, хүүхэд, гэр бүлд тулгамдсан асуудлыг олж илрүүлэх, шуурхай арга хэмжээ авах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, бүх салбарын ажилтан албан хаагчдыг хүүхэд хамгааллын чиглэлээр сургаж чадваржуулах, УОК-ийн Шуурхай штабт хүүхдийн асуудлаар санал, мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх чиг үүрэг хүлээнэ.

8.1.2 Дээрх мэргэжлийн анги нь аймаг, дүүргийн гэр бүл, хүүхэд залуучуудын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дэргэдэх гамшиг онцгой нөхцөл байдлын үед ажиллах мэргэжлийн ангийг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангана.

8.1.3 Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед гамшигт өртсөн, нас барсан, сураггүй алга болсон, гэмтсэн, өвчилсөн, эцэг эхээсээ төөрч салсан, хоол хүнсний хомсдолд орсон, нүүлгэн шилжүүлэлтэд хамрагдсан нийт хүүхдийн мэдээллийг аймаг, нийслэл, дүүргээр нь гаргаж, төлөвлөлтөө тухай бүр шинэчлэн ажиллана.

8.1.4 Энэхүү стандарт болон гамшгийн үеийн хүүхэд хамгааллын бусад хууль тогтоомжийг олон нийт, хүүхэд, бусад салбарын ажилтнуудад сурталчилна.

8.1.5 Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед хүүхдийг болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, осол гэмтэл, бүх төрлийн хүчирхийллээс хамгаалах, чөлөөт цагаа хамтдаа өнгөрүүлэх, хүүхэд хүмүүжүүлэх зэрэг аргын талаар эцэг, эх асран хамгаалагч нарт зориулсан зөвлөмж, арга зүй боловсруулан телевиз, олон нийтийн сүлжээгээр өргөнөөр сурталчилна.

8.2 Аймаг, дүүргийн хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги

8.2.1 Гамшиг, онцгой байдлын үед үзүүлэх хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний төлөвлөлт, хэрэгжилтийг аймаг, дүүргийн Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар/хэлтэс удирдаж, сум, хорооны хамтарсан багийг мэргэжил арга зүйгээр хангаж ажиллана.

8.2.2 Онцгой байдал, эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн халамж, цагдаагийн байгууллага, нутгийн удирдлагын байгууллагатай хамтын ажиллагаа, зохицуулалтаа тодорхой болгож ажиллах үүргийг аймаг, дүүргийн Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангиуд хүлээнэ.

8.2.3 Орон нутгийн хэрэгцээ, нөөц боломжид түшиглэн хүүхэд хамгааллын

үйлчилгээний зураглал боловсруулан аймаг, нийслэл, дүүргийн Шуурхай штабт танилцуулж эрсдэлт нөхцөлд байгаа хүүхэд гэр бүлд яаралтай тусламж, дэмжлэг үзүүлэх ажилд хамтран оролцоно.

8.2.4 Харьяа нутаг дэвсгэртээ байрлаж байгаа хүүхдийн асрамж, халамжийн төв, түр хамгаалах байр, нэг цэгийн үйлчилгээний төвийн нөхцөл байдлын мэдээллийг тогтмол авч, дүгнэлт шинжилгээ хийж, арга зүйгээр ханган тулгамдсан асуудлыг цаг алдалгүй шуурхай шийдвэрлэж хамтарч ажиллана.

8.2.5 Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын улмаас эцэг эх, асран хамгаалагч нь нас барсан өрхийн мэдээллийг онцгой байдлын болон эрүүл мэндийн байгууллагаас татан авч, хагас, бүтэн өнчин болж үлдсэн хүүхдэд гэр бүлд түшиглэсэн халамжийн хувилбарт үйлчилгээ үзүүлэх, нийгэм-сэтгэл зүйн дэмжлэгт хамруулах ажлыг хамтарсан багаар дамжуулан зохион байгуулна.

8.3 Хамтарсан багийн үүрэг оролцоо

8.3.1 Сум, хорооны хамтарсан баг нь гамшиг дөнгөж эхэлсэн үед иргэд, хүүхдийг авран хамгаалах эрэн хайх үйл ажиллагаанд оролцож буй онцгой байдлын ажилтанд дэмжлэг үзүүлэх, гэр бүлээсээ төөрсөн, тусгаарлагдсан хүүхдэд яаралтай тусламж үзүүлэх, бүртгэх, аюулгүй газар шилжүүлэн байршуулах, хоол хүнс, ус, түгээх зэрэг ажилд оролцоно.

8.3.2 Гамшгийн хариу арга хэмжээг хэрэгжүүлж эхэлсэн цагаас хамтарсан багийн гишүүд хоорондын уялдаа холбоогоо дээшлүүлж дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Хүүхдийг кейс менежментийн үйлчилгээнд хамруулах нөхцөл, эрэмбэлэх шалгуурыг боловсруулах;
- Шийдвэр гаргах явцад хүүхдийн дээд ашиг сонирхлыг харгалзан үзэх үнэлгээний аргачлалыг боловсруулж ашиглах;
- Хүүхдийг нийгмийн үйлчилгээнд аюулгүй, ёс зүйтэй холбон зуучилж, үйлчилгээ үзүүлэгчдийн мэдээллийн санг тогтмол шинэчилж байх;
- Эрсдэлтэй хүүхдийг ёс зүйтэй, аюулгүй илрүүлэн тодорхойлж, нийгмийн үйлчилгээнд холбон зуучлахад бусад салбартай хамтран ажиллах;
- Салбар дундын мэдээлэл хуваалцах журам боловсруулж мөрдөх.

8.3.3 Кейс менежментийн үйлчилгээ үзүүлэх хамтарсан багийн гишүүдийн ажлын байрны тодорхойлолтыг гамшиг, онцгой байдлын төрөл, үүссэн нөхцөл байдалд тохируулан шинэчлэн боловсруулж, хүлээсэн үүргээ чанартай гүйцэтгэх чиглэлээр сургалтад хамруулна.

Хамтарсан багийн ажилтнуудыг ажлын байрны сургалтад хамруулж, ажлын явцыг хянаж, зөвлөн тусалж ажиллана.

8.3.4 Гамшгийн үед хэрэгжүүлэх кейс менежментийг хүүхэд хамгааллын тогтолцоо, холбон зуучлах үйлчилгээтэй холбож үйлчилгээний чанар, хүртээмж, хүүхдэд ээлтэй байх, тасралтгүй байдлыг хангаж ажиллана.

8.3.5 Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед кейс менежментийг дараах үе шатаар үзүүлнэ. Үүнд:

- Үйлчилгээ шаардлагатай хүүхдийг илрүүлж, шалгуурын дагуу бүртгэх;
- Хүүхэд, гэр бүлийн хэрэгцээ, давуу талыг үнэлэх;
- Хүүхдийн хэрэгцээнд нийцсэн кейс менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах;
- Цаг хугацаатай, хэмжигдэхүйц зорилт, үйл ажиллагааг төлөвлөх;
- Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх;
- Шууд үйлчилгээ үзүүлэхийн зэрэгцээ холбон зуучлах;
- Ахицыг хянах, нягтлах;
- Кейсийг хаах.

8.3.6 Кейс менежментийн явцад хувь хүүхдийн олон талын, хоорондоо холбоотой тулгамдсан асуудлуудыг судалж, түүний хэрэгцээнд нийцсэн, ганцаарчилсан, иж

бүрэн, уялдаатай, хамаарал бүхий салбар дундын үйлчилгээг үзүүлнэ.

8.3.7 Кейс менежментийн үйлчилгээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хэрэгжүүлэхдээ дараах шаардлагыг мөрдөж ажиллана.

8.3.7.1 Нэг нийгмийн ажилтанд хамгийн ихдээ 25 хүүхэд хариуцуулна.

8.3.7.2 Зургаан кейс ажилтан тутамд 1 мэргэжлийн удирдагч ажиллаж, явцын хяналт дэмжлэг, сургалт зохион байгуулна.

8.3.8 Хүүхэд, гэр бүлд чиглэсэн олон салбарын үйлчилгээг багтаасан иж бүрнэн кейс төлөвлөгөөг тэдний оролцоотойгоор хамтарсан багаар боловсруулж өөрсдөд нь тэдний төлөө хийх ажлын талаар танилцуулж саналыг нь тусгана.

8.3.9 Хамтарсан багийн гишүүд мэдээллийн менежмент, тэр дундаа баримтжуулалт, тэмдэглэл хөтлөх (цаасан болон цахим хувилбараар), мэдээллийн сангийн хүртээмж, хэрэглээ болон мэдээлэл хуваалцах дүрэм журмыг мөрдөж ажиллана.

8.3.10 Шалгуур үзүүлэлт

Шалгуур үзүүлэлт	Хүрэх үр дүн	Тэмдэглэл
Хүүхэд хамгааллын кейс менежментэд суралцаж мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлсэн хамтарсан багийн гишүүдийн эзлэх хувь.	80%	Кейс менежментийн чадавхын үнэлгээний аргачлалыг ашиглана. Хамтарсан багийн бүх гишүүдийн гүйцэтгэлийг хянаж, дэмжлэг үзүүлнэ. Сургалтад хамрагдсан, гүйцэтгэлээ хянуулсан кейс ажилтанд хамаарна.
Кейс менежментийн үйлчилгээний явцад хамгааллын хэрэгцээ нь хангагдаж аж байдал нь сайжирсан хүүхдүүд тэдний асран хамгаалагчдын эзлэх хувь.	90%	Хүүхдүүд, асран хамгаалагчдыг тусад нь хэмжинэ.

8.3.11 Хүмүүнлэгийн үед бүх кейсийг өндөр, дундаж, бага эрсдэлтэй болон эрсдэлгүй гэж эрэмбэлнэ. Өндөр эрсдэлтэй кейст тэргүүлэх ач холбогдол өгч, хязгаарлагдмал нөөцийг яаралтай тусламжид зохистой хуваарилж ажиллана.

8.3.12 Хүүхэд, гэр бүлтэй нүүр тулан уулзах үед аюулгүй, нийцтэй, хүүхэд ээлтэй орчныг бүрдүүлж мэдээллийн нууцлал, хувийн орон зайг хадгалж, хамгаална.

8.3.13 Халдварт өвчний дэгдэлтийн үед хөл хорио, тусгаарлалтад байгаа эсвэл эмчлүүлж байгаа хүүхдэд тусгайлсан кейс менежментийн үйлчилгээ үзүүлж болно.

8.3.14 Кейс менежментийн хяналт үнэлгээг тасралтгүй хийж, сургамжид тулгуурласан чанартай үйлчилгээ үзүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ. Хяналт үнэлгээг тогтоосон шалгуураар, тогтмол хийж, хүүхэд, гэр бүлийн саналыг авах ярилцлага хийх, тайлагнах аргаар хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

9 Гэр бүлд түшиглэсэн асрамж, халамжийн хувилбарт үйлчилгээ

9.1 Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед асран хамгаалагчгүй, гэр бүлээсээ тусгаарлагдсан хүүхэд, асран хамгаалагчдаа хүчирхийлүүлсэн, үл хайхрагдсан, мөлжлөгт өртсөн хүүхэд гэсэн 2 бүлэг хүүхдэд асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээг үзүүлнэ.

9.2 Гамшигийн улмаас олон хүн шилжин суурьшиж байгаа үед хувилбарт үйлчилгээний хэлбэрийг тухайн нөхцөл байдалд нийцүүлэн дараах хэлбэрээс сонгон зохион байгуулна. Үүнд:

- Асрамж халамжийн яаралтай үйлчилгээ;
- Дамжин өнгөрөх төв;
- Насанд хүрэгчийн хяналттай бие дааж амьдрах зэрэг болно.

9.3 Хүмүүнлэгийн хямралын үед шинээр асрамж халамжийн төв байгуулахгүй.

9.4 Хүмүүнлэгийн хямралын үед хүүхдийн үрчлэлтийг зохион байгуулахгүй.

9.5 Асран хамгаалагчгүй бүх хүүхдийг тэдний эрх ашиг, онцлох хэрэгцээ, хүсэл, ашиг сонирхолд нийцсэн хувилбарт үйлчилгээнд хамруулахдаа гэр бүлд түшиглэсэн, тогтвортой үйлчилгээг тэргүүн ээлжид сонгоно.

9.6 Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын асуудал хариуцсан төрийн байгууллага нь хувилбарт үйлчилгээг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, хянах, удирдан зохион байгуулах чиглэлээр аймаг, дүүргийн гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын асуудал хариуцсан төрийн байгууллага болон орон нутгийн оролцогч талуудын чадавхыг бэхжүүлнэ.

9.7 Хүүхдийг гэр бүлээс нь тусад нь байлгах, асрамж халамжийн төвд хамруулахын сөрөг үр дагаврын талаарх гэр бүл, иргэд олон нийтийн мэдлэг мэдээллийг нэмэгдүүлнэ.

9.8 Кейс менежментийн үр дүнг харгалзан, хүүхдийн дээд ашиг, сонирхол, үндэсний хууль тогтоомж, бодлогод нийцсэн түр хугацааны ба урт хугацааны асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээг сонгоно.

9.9 Хамтарсан багийн гишүүд асрамж халамжийн үйлчилгээний олон хэлбэрийн давуу ба сул талыг харьцуулж, хүүхдэд хамгийн тохиромжтой хэлбэрийг санал болгох, гэр бүлийн бүрэн бүтэн байдлыг аль болох хадгалахыг эрмэлзэж шийдвэр гаргах чиглэлээр сургалтад хамрагдана. Хувилбарт үйлчилгээнд хүүхдийг хамруулахдаа дараах асуудалд анхаарна. Үүнд:

- Хүүхдэд хамгийн тохиромжтой хэлбэр мөн эсэх;
- Асрамж халамжийн үйлчилгээнд зайлшгүй хамрагдах хүүхэд мөн эсэх;
- Нэг гэр бүлийн хүүхдүүдийг хамт байлгах;
- Гурваас доош насны хүүхдийг ямар ч тохиолдолд гэр бүлд суурилсан үйлчилгээнд хамруулах;
- Өсвөр насныханд насанд хүрэгчдийн дэмжлэгтэй бие даан амьдрах сонголт өгөх;

Асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээнд хамрагдсан хүүхдэд дараах дэмжлэгийг үзүүлнэ. Үүнд:

- Хүүхдийн сайн сайхан байдал, хамгааллын асуудлыг хянах тогтмол уулзалт;
- Авч буй үйлчилгээнийхээ талаар саналаа хэлэх боломжийг хүүхдэд олгох;
- Хүчирхийлэл, дарамт, үл хайхралт, мөлжлөгийн талаар мэдээлэл олгох.

9.10 Хүүхдийн асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээнд байлгах хугацаа дуусмагц хамтарсан багийн гишүүд үнэлгээ хийж, хүүхдийг гэр бүлд нь нэгтгэх эсвэл хүүхдийн дээд ашиг сонирхлыг нэн тэргүүнд тавьж үргэлжлүүлэн хувилбарт үйлчилгээнд хамруулах эсэхийг шийдвэрлэнэ.

9.11 Хүчирхийлэгдсэн, үл хайхрагдсан хүүхдийг асран хамгаалагчаас нь тусгаарлах шийдвэрийг хүүхдийн дээд ашиг сонирхлыг харгалзан, нутгийн захиргааны байгууллагын оролцоотой гаргана.

9.12 Холбогдох хуулийн хүрээнд асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээнд хамрагдах шаардлагатай хүүхдийн садан төрлийн гэр бүлийг асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээ үзүүлэгчээр сонгох нь хамгийн сайн хувилбар байдаг. Хувилбарт үйлчилгээ үзүүлэх асран хамгаалагчийг нарийн шалгуураар сонгож, тэдэнд дэмжлэг

үзүүлж, хүүхдийн нөхцөл байдлыг тогтмол хянаж үнэлнэ.

Гэр бүлд суурилсан асрамж халамжийн бүх үйлчилгээнд дараах асуудлыг нягтлан хянана. Үүнд:

- Асран хамгаалагчдад үзүүлэх дэмжлэгийн хэлбэр;
- Асран хамгаалагчдыг ямар байгууллага, хэрхэн дэмжих;

9.13 Хүүхдийг садан төрлийн асрамжид өгөх боломжгүй тохиолдолд гэр бүлд суурилсан бусад хувилбарыг сонгоно. Хүүхдийг гэр бүлд суурилсан асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээнд хамруулахдаа өөрийнх нь гэр бүлд дэмжлэг үзүүлж цаашид хүүхдийг гэр бүлд нь нэгтгэх боломжийг хэвээр үлдээнэ. Хүүхдийн нэг гэр бүлээс нөгөө рүү ойр ойрхон шилжүүлэхээс зайлсхийнэ.

9.14 Нэг байршлаас нөгөө рүү шилжиж буй эсвэл ганцаараа удаан амьдарсан 16 нас хүрсэн өсвөр насныханд насанд хүрэгчийн дэмжлэгтэй бие даан амьдрах нь илүүтэй тохирно. Энэ үед хамгааллын эрсдэл, иргэд олон нийтийг саналыг харгалзан үзнэ. Өөрсдөд нь тулгарах эздрээтэй асуудлаар хэнд хандах талаар бие даан амьдарч буй өсвөр насныханд мэдээлэл өгнө.

9.15 Гэр бүлд түшиглэсэн асрамж халамжийн бүх төрлийн үйлчилгээг судалж, эдгээрийг зохион байгуулах боломжгүй тохиолдолд хүүхдийг төвлөрсөн асрамж халамжийн байгууллагад аль болохоор богино хугацаагаар байрлуулна. Асрамж халамжийн төвд байгаа хүүхдүүдийн нөхцөл байдлыг тогтмол хянаж, стандарт, хүүхэд хамгааллын бодлогыг мөрдөж буй эсэхэд хяналт үнэлгээ хийнэ.

Хүүхдийг асрамж халамжийн төвд байрлуулахдаа дараах асуудлыг анхаарна. Үүнд:

- Ажилтан, хүүхдийн зохистой харьцаа;
- Хүүхдийн орон нутгийн иргэд, олон нийттэй харилцах, нийгэмших боломж;
- Ажилтнууд нь ёс зүйн журам, хүүхэд хамгааллын бодлоготой эсэх;
- Аюулгүй байршил.

Асрамж халамжийн төвд байгаа хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн гэр бүлтэй холбоо тогтоож гэр бүлд нь нэгтгэх эсвэл гэр бүлд суурилсан хувилбарт үйлчилгээнд хамруулах боломжийг судална.

9.16 Шалгуур үзүүлэлт

Шалгуур үзүүлэлт	Хүрэх үр дүн	Тэмдэглэл
Түр хугацаагаар асрамж, халамжийн бүртгэлд орсноос 30 хоногийн дотор гэр бүл эсвэл асрамж халамжийн бусад хувилбарт үйлчилгээнд хамрагдсан хүүхдийн эзлэх хувь.	70%	
Асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээний чиглэлээр сургалтад хамрагдсан ажилтнуудын эзлэх хувь	100%	
Асрамж халамжийн хувилбарт үйлчилгээнд хамрагдахын өмнө кейс төлөвлөгөөтэй болсон хүүхдийн эзлэх хувь.	100%	Бүртгэл хийх явцад таниулсан зөвшөөрлийг авах.

10 Гамшиг, онцгой байдлын үеийн хөгжлийн үйлчилгээ

10.1 Нутгийн захиргааны байгууллагын үүрэг, оролцоо

10.1.1 Тухайн орон нутгийн Засаг дарга хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангийг удирдаж, зохицуулалтаар хангаж ажиллана.

10.1.2 Бүх нийтийн бэлэн байдлын зэрэгт шилжсэн, тэг зогсолт хийсэн нөхцөлд хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийг илрүүлэх, тандалт хийх, мэдээлэл хүлээн авах сувгыг орон нутагтаа нэмэгдүүлэх, төрийн бус байгууллагууд, хэсгийн ахлагч, сайн дурын

ажилтныг дайчлах ажлыг төлөвлөн зохион байгуулна.

10.1.3 Орон нутгийн иргэдийн дундаас үүссэн сайн дурын үүсгэл санаачилгыг дэмжиж зорилтот бүлгийн хүүхэд, гэр бүлд туслах ажлыг зохион байгуулалт, зохицуулалтад оруулж, мэргэжлийн удирдлага, сургалт, арга зүйгээр хангах, шаардлагатай төсвийг шийдвэрлэнэ.

10.2 Иргэний нийгмийн байгууллага, сайн дурын ажилтны оролцоо

10.2.1 Иргэний нийгмийн байгууллага нь хүүхэд хамгааллын салбар дундын бүлэг, хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги/бүлэгтэй хамтран ажиллах, мэдээлэл, туршлагаа хуваалцах, эрсдэлтэй нөхцөлд амьдарч байгаа хүүхдэд хяналт тавих, холбон зуучлах үйлчилгээ үзүүлнэ.

10.2.2 Гамшиг, онцгой байдалд өртсөн хүүхэд, гэр бүлд анхны тусламж, сэтгэл зүйн дэмжлэг үзүүлнэ.

10.2.3 Эцэг эх, асран хамгаалагчаасаа тусгаарлагдсан хүүхдэд хүмүүнлэгийн тусламж үзүүлнэ.

10.2.4 Тусгаарлагдсан, эцэг эхээсээ төөрч салсан хүүхдийг гэр бүлд нь эргэн нэгтгэх, холбон зуучлах үйлчилгээ үзүүлнэ.

10.2.5 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн болон гамшиг, онцгой байдалд өртсөнөөс сэтгэл санааны хямралд орсон хүүхдэд нийгэм-сэтгэлзүйн анхан шатны зөвлөгөө өгнө.

10.3 Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үүрэг, оролцоо

10.3.1 Байгууллага бүр үйл ажиллагааны чиглэл, онцлогт нийцүүлэн хүүхэд хамгааллын бодлого, дүрмээ боловсруулахдаа гамшгийн үеийн хүүхэд хамгааллын асуудлыг тусгана.

10.3.2 Гамшгаас урьдчилан сэргийлэх бэлэн байдлыг хангах, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөндөө хүүхэд хамгааллын асуудлыг тусгаж байгууллагын бүх ажилтанд танилцуулж, бэлэн байдлын сургалт дадлага хийнэ.

10.3.3 12-оос доош насны хүүхэдтэй ажилтнуудыг зайнаас цахимаар эсвэл богиносгосон цагаар ажиллах боломж нөхцөлөөр хангаж шөнийн ээлжийн ажлыг зохицуулна.

10.3.4 Гамшгийн эрсдэлээс ажилтан, албан хаагчдынхаа хүүхдийг урьдчилан сэргийлэх зорилгоор дараах арга хэмжээг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

А. Байгууллагын хүний нөөц хариуцсан ажилтан нь ажилтан, албан хаагчдын 18-аас доош насны хүүхдийн бүртгэл хийж, мэдээллийн баазтай болох;

В. Бүртгэлд эцэг эх нь ажил мэргэжлийн шаардлагаар 24 цагаас дээш хугацаагаар тусгаарлагдаж ажиллах шаардлагатай үед хүүхдийг нь харж хандах 2 хүнийг урьдчилан тодорхойлох, нэг хүн нь гэр бүлийн гишүүн бол 2 дахь хүн нь нэг гэр бүлд хамт амьдардаггүй хүн байх;

С. Гамшгийн бэлэн байдлын үед хүүхдээ болзошгүй эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээний жагсаалтыг ажилтан бүрд таниулж, бөглүүлж, гарын үсгээр баталгаажуулах;

Д. Ажилтнууд гэрийн хаяг, холбогдох утсаа өөрчилсөн, хүүхдийг асарч харж хандана гэж бүртгүүлсэн хүмүүсийн хаяг, утас өөрчлөгдсөн бол тухай бүрд нь хүний нөөцдөө мэдэгдэж шинэчлэл хийлгэх;

Е. Ажилтан, албан хаагчдаа хүүхдийн эрх, хүүхэд хамгааллын бодлого, журмын талаар сургаж чадавхжуулах ажлыг хүүхэд, гэр бүлийн асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.

10.3.5 Авран хамгаалах ажилд дайчлагдах хугацаандаа гэмтэл, халдвар авсан ажилтан ажилдаа буцан орох хугацаа, ажлын нөхцөлийг уян хатнаар шийдвэрлэнэ. Гамшгийн хор нөлөөнөөс болж урт хугацаагаар хөдөлмөрийн чадвараа алдсан, ажлын байргүй болсон, өрхийн орлого нь тасалдсан хүүхдээ хоол хүнсээр хангах

чадамжгүй болсон тохиолдолд ажилтанд зохих дэмжлэг тусламжийг байгууллагаас үзүүлнэ.

11 Гамшиг, онцгой байдлын үеийн хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээл ба хүүхэд хамгаалал

11.1 Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги нь хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээл ба хүүхэд хамгааллын уялдаа зохицуулалтыг хангасан тогтолцоотой, нэгдсэн аргачлалтай, хөтөлбөртэй байж, хүмүүнлэгийн хямралд өртсөн бүх хүүхдийн хүнсний аюулгүй байдлыг хангаж хоол тэжээлийн хомсдолоос сэргийлэн хүүхэд хамгааллын эрсдэлийг бууруулж, үйл ажиллагааны уялдаа холбоог хангаж ажиллана.

11.2 Гамшиг, онцгой байдлын үед хүнсний аюулгүй байдлын дөрвөн зарчим болох хоол хүнс (i) хангалттай, (ii) хүртээмжтэй, (iii) тогтвортой (iv) тэжээллэг хоол хүнсээр хэрэглээг хангаж, хүүхдийн аюулгүй байдал, сайн сайхан байдлыг дэмжинэ.

Хүүхэд хамгаалал ба хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээл хариуцсан оролцогч талууд нь хүүхдийн хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээл ба хүүхэд хамгааллын суурь судалгааг дараах зорилгоор хийнэ. Үүнд:

- Өрхийн хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээлийн хангамж ба хүүхэд хамгааллын эрсдэлийг хамтран хянаж үнэлэх;
- Хүүхэд хамгааллын асуудал нь хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээлийн хүртээмжид эергээр эсвэл сөргөөр нөлөөлж буй эсэхийг тодруулах;
- Бүх хяналт үнэлгээнд хүүхдийг оролцуулж, тэдний санал бодлыг тусгах;
- Мэдээллийг жендер, нас, хөгжлийн бэрхшээл зэрэг ялгаатай байдлыг харгалзан ангилах;
- Хяналт үнэлгээ, дүн шинжилгээний мэдээллийг хуваалцах үр дүнтэй аргыг тодорхойлох;
- Хүүхэд, иргэд олон нийттэй ярилцах замаар хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээл ба хүүхэд хамгааллын нийтлэг тулгамдсан асуудлыг тодорхойлох;
- Эрсдэлтэй хүүхэд, өрхөд тусламжийг нэн тэргүүнд үзүүлэх нийтлэг шалгуурыг тодорхойлох;
- Хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээл ба хүүхэд хамгааллын эрсдэлтэй өрхөд хүрч ажиллах хариу арга хэмжээг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, хянаж үнэлэх.

11.3 Хүнсний аюулгүй байдлын ажилтан хүүхэд хамгааллын ажилтантай хамтран эрсдэлтэй хүүхдийг илрүүлж, тусламж үзүүлэх шалгуурыг боловсруулж, эмзэг бүлгийн хүн амд нийцтэй үйлчилгээг үзүүлж ажиллана.

11.4 Хүнсний аюулгүй байдлын болон хоол тэжээлийн бүх ажилтан хүүхэд хамгааллын, ёс зүйн болон бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, бэлгийн хүчирхийллийн талаар мэдээлэх зэрэг холбогдох бодлого журамтай танилцаж сургалтад хамрагдана.

11.5 Хүүхэд хамгааллын ажилтан дараах чиглэлээр ойлголт, мэдлэгээ дээшлүүлнэ. Үүнд:

- Нялхас, бага насны хүүхдийн хооллолт, хоол тэжээлийн хөтөлбөрийн зорилго, үйл ажиллагааг хэрхэн танилцуулах;
- Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн хоол тэжээлийн нөхцөл байдлыг хэмжих үнэлэх;
- Хоол тэжээлийн үйлчилгээнд тэгш хамрагдах боломжгүй хүүхдийг илрүүлэх арга зам;
- Хоол тэжээлийн дуталтай хүүхэд, жирэмсэн, хөхүүл эмэгтэйчүүдийг

илрүүлэх, холбон зуучлах арга зам.

11.6 Хүүхдэд ээлтэй, салбар дундын холбон зуучлах механизмыг бүрдүүлж, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хоол тэжээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх үйл ажиллагааны явцад илэрсэн хүүхэд хамгаалал, хүнсний аюулгүй байдал, хоол тэжээлийн хомсдолын талаарх зөрчлийг илрүүлж, хүүхэд хамгааллын кейс/зөрчлийн мөрөөр арга хэмжээ авна.

11.7 Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хоол тэжээлийн хомсдолыг арилгах үйл ажиллагаа нь хүүхдэд аюулгүй, хүртээмжтэй, тэгш хамруулсан, тэднийг хамгаалсан, жендер, нас, хөгжлийн бэрхшээл, хөгжлийн онцлог, хоол тэжээлийн хэрэгцээ, гэр бүлийн нөхцөл байдлын хувьд ялгаатай хүүхдийн хэрэгцээг хангахуйц байна.

11.8 Хоол тэжээлийн үйлчилгээ үзүүлж буй цэгт хүүхэд хамгааллын ажилтан дараах үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

- Эрсдэлтэй өрх болон тусламж хүлээн авагчдыг тодорхойлох;
- Хоол хүнс, барааг түгээх;
- Хүүхэд нь нас барсан гэр бүлд туслах;
- Хүүхэд хамгааллын эрсдэлтэй байж болзошгүй кейстэй ажиллах;
- Хоол тэжээлийн үйлчилгээ авахад хүндрэлтэй гэр бүлд дэмжлэг үзүүлэх;

11.9 Хүн амын дараах бүлгийг хамгийн ойр эрүүл мэндийн төв, хоол тэжээлийн төв/багтай холбоно. Үүнд:

- Хоол тэжээлийн дуталд орох эрсдэлтэй өрх, хүүхэд;
- Хөхүүл эх, өсвөр насны болон хөхний сүүний гарц нь хангалтгүй ээж;
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, хөхөө хөхөх эсвэл залгих бэрхшээлтэй хүүхэд;
- Ээжгүй хүүхдийг хооллох хөхүүл эх/асрагч олох, хөхний сүүг орлуулах хэрэгцээг илрүүлж тогтооно.

11.10 Гамшигт нэрвэгдсэн хүүхэд болон бусад оролцогч талуудтай хамтран хүүхэд хамгааллын асуудлаар хүүхдэд ээлтэй, хүртээмжтэй, нууцлалыг хадгалсан санал авах, мэдээлэх механизмыг боловсруулан, хэрэгжилтийг хянаж үнэлнэ.

11.11 Хүнс, амь насыг аврах яаралтай тусламжийг нэрвэгдсэн гэр бүл, хүүхдэд түгээх ажилд хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги оролцоно. Түгээлтийг дараах зарчмаар хийнэ. Үүнд:

- Хугацаа алдахгүй байх;
- Гамшигт нэрвэгдсэн иргэд, олон нийттэй зөвшилцөх;
- Сайтар төлөвлөсөн байх;
- Хүртээмжтэй байх;
- Аюулгүй байх.

11.12 Хүүхэд хамгааллын ажилтан бүртгэл, түгээлт хариуцсан ажилтанд дараах мэдээллийг өгнө. Үүнд:

- Хүүхэд өртөж хохирч болзошгүй эрсдэл;
- Эмзэг бүлгийн хүүхдийг илрүүлэх шалгуур;
- Эрсдэлтэй бүлгийн хүүхэд (тухайлбал өрх толгойлсон хүүхэд, асран хамгаалагч нь өндөр настай эсвэл өвчтэй хүүхэд, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд)-тэй ажиллах үед авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ тухай мэдээлэл.

11.13 Олныг хамарсан бүртгэл, түгээлтийн үед хамгийн эмзэг бүлгийн хүүхэд,

иргэдэд нэн тэргүүнд тусламж үзүүлнэ.

11.14 Түгээлт хийх байршил тодорхой, үйл явц нь хүүхдэд осол аюулгүй байна. Түгээлт хийхдээ дараах зүйлсийг анхаарч ажиллана. Үүнд:

- Түгээлтийн цэг рүү хүрэх зам нь хөл хөдөлгөөн ихтэй, аюулгүй, зохих тэмдэглэгээтэй, гэрэлтэй, эмэгтэйчүүд, хүүхэд ойр байна.
- Хүүхдийг хамгаалах, бэлгийн мөлжлөгөөс урьдчилан сэргийлэх, мэдээлэх талаар хүүхдэд ээлтэй, харагдахуйц мэдээ мэдээллийг бүх түгээлтийн цэгт байрлуулна.
- Түгээлтийн цэгт ажиллаж буй багуудын бүрэлдэхүүнийг хооронд нь тодорхой давтамжтай сольж, ээлжлүүлнэ.
- Түгээлтийн цэгт урт дараалал үүссэн тохиолдолд хүүхдийг эцэг эхтэйгээ хамт байлгах, төөрсөн хүүхдэд туслах цэгийг зохион байгуулна.
- Бага насны хүүхэдтэй асран хамгаалагчдад зун бол нарнаас хамгаалах сүүдэртэй, хүйтний улиралд дулаан, аюулгүй газарт байрлана.
- Бие бялдар эсвэл хамгааллын асуудалтай холбоотойгоор урт дараалалд удаан зогсох боломжгүй хүмүүст зориулсан бүртгэл, түгээлтийг тусад нь хийнэ.
- Түгээлтийн цэг, байршилд биечлэн очих боломжгүй хүмүүст түгээлтийн хувилбарт аргаас сонгож хоол хүнсийг нь хүргэнэ.
- Хүүхэд, жирэмсэн, хөхүүл эмэгтэйчүүд, охидод зориулсан тусгай хоол хүнсийг төлөвлөж түгээнэ.
- Хоол тэжээлийн дутал болон хүүхэд хамгааллын эрсдэлтэй хүүхэд, өрхөд тусламжийг нэн тэргүүнд үзүүлэх нийтлэг шалгуурыг тодорхойлно.

11.15 Цаг хугацаа, хуваарийг эмэгтэйчүүд, хүүхдийн өдөр тутмын үйл ажиллагаа, сургууль, хичээлийн цагийг тооцож төлөвлөнө. Гэртээ бага насны хүүхэд эсвэл өндөр настан, өвчтэй хүн асардаг хүмүүст түгээлтийг гэрт нь хүргэх зохицуулалтыг хийнэ.

11.16 Хүмүүнлэгийн тусламжийг бүх хүнд хүртээмжтэй түгээх үүднээс дараах ажлыг мэргэжлийн ангиуд хамтран хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Үнэлгээний явцад хоол хүнс авахад хүндрэлтэй хүүхдийг илрүүлэх;
- Ялгаатай бүлгийн хоол хүнсний хүртээмжийн бэрхшээлийг тодорхойлох;
- Эдгээр бэрхшээлийг даван туулах стратегийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр хүүхэд хамгааллын оролцогч талуудтай хамтран ажиллах;
- Өрх толгойлсон, асран хамгаалагчгүй, гэр бүлээсээ тусгаарлагдсан хүүхдэд тусламж, бэлэн мөнгө, эрхийн бичгийг өөрийн нэр дээр авахад нь туслах;
- Тусламжийн хэмжээг нэмүүлэх, давхардуулж авах үүднээс хүүхдийг гэр бүлээс нь тусгаарлахаас урьдчилан сэргийлэх;
- Хүүхдийг дээрэм, мөлжлөгт өртөхөөс хамгаалах.

11.17 Хүүхэд хамгааллын зарчмыг бүхий л төрлийн түгээлт, түүний дотор бэлэн мөнгө, эрхийн бичиг олгоход мөрдөнө.

11.18 Бэлэн мөнгөний шилжүүлэг болон эрхийн бичгийн тусламжийг төлөвлөх үеэр хүүхэд хамгаалалд үзүүлэх нөлөөг судалж тооцооно. Төрсний гэрчилгээгүй гэх зэрэг шалтгаанаар хүүхдийг тусламжаас хоцроож болохгүй.

11.19 Түгээлтийн явцад хүүхдэд хор хөнөөл учруулсан талаар мэдээлэх хүүхдэд ээлтэй, нууцлалыг хадгалсан, хүртээмжтэй механизмыг иргэд олон нийттэй хамтран зохион байгуулна. Иргэдээс ирсэн санал, мэдээллийг хүүхэд хамгааллын ахлах

мэргэжилтэн хянан нягталж, мэдээллийн мөрөөр цаг алдалгүй хариу арга хэмжээ авна.

11.20 Шалгуур үзүүлэлт

Шалгуур үзүүлэлт	Хүрэх үр дүн	Тэмдэглэл
Хүүхэд хамгааллын нэгдмэл аргачлалыг тусгасан хүнсний аюулгүй байдлын хөтөлбөрийн эзлэх хувь.	100%	Хүүхдийн сайн сайхан байдлыг хангах хүүхэд хамгааллын арга хэмжээг хүнсний аюулгүй байдлын хөтөлбөрт тусгахыг “нэгдмэл аргачлал” гэнэ.

12 Боловсрол ба хүүхэд хамгаалал

12.1 Цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургууль нь онцгой байдлын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын орон нутгийн салбартай хамтран сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны орчны гамшгийн үнэлгээг жил бүр хийж илэрсэн зөрчил, дутагдлыг бүрэн шийдвэрлэнэ.

12.2 Үнэлгээг үндэслэн сургууль, цэцэрлэгийн удирдлага, сурагчид, эцэг эхийн зөвлөл, багш, ажилчид, холбогдох байгууллагуудтай хамтран “Сургуулийн гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөө”-г шинэчлэх, хэрэгжүүлэх, хянаж үнэлэх ажлыг хийнэ.

12.3 Сурагчдад “Аюулгүй амьдрах ухаан” сургалтын хөтөлбөрт тусгасан, гамшиг, онцгой байдлын үед эрсдэлээс өөрийгөө хамгаалах, бусдад туслахын тулд хэрэгжүүлэх нэн яаралтай алхмуудыг гамшгийн төрөл тус бүрээр бэлдэж, эргэцүүлэл, дүрийн тоглолт, туршилт, сургуулилалт, хэлэлцүүлэг гэх мэт оролцоот сургалтын аргаар эзэмшүүлнэ.

12.4 “Сургуулийн гамшгаас хамгаалах менежмент” гарын авлагын агуулгаар сургуулийн удирдлага, нийт багш, ажилтнуудыг хамруулсан дадлага сургуулилтыг жилд 1 удаа хийхээр хичээлийн жилийн төлөвлөгөөнд оруулж, нийт сурагчид, эцэг эхийг хамруулан орон нутгийнхаа онцгой байдлын байгууллагатай хамтран зохион байгуулж, үр дүнг хянана.

Дадлага сургуулилт нь дараах агуулгыг багтаасан байна. Үүнд:

- Гамшгийн үед нийт сурагчдыг зохион байгуулж аюулгүй байдлыг нь хангах, эрсдэлээс хамгаалах, мэргэжлийн ангиудтай хамтран ажиллах, осолдож гэмтсэн, алга болсон, эцэг эх нь холбоогүй болсон хүүхдүүдийг бүртгэх, эцэг эх, асран хамгаалагчдад нь хүлээлгэж өгөх, эцэг эх нь холбогдохгүй байгаа хүүхдийг хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангид холбон зуучлах;
- Хүүхэд хамгааллын багийн манлайлал, оролцоог дайчлах;
- Хариу арга хэмжээний олон хэлбэрийг турших;
- Анхны тусламж;
- Сэтгэл зүйн анхны тусламж;
- Сэтгэлийн хөдөлгөөн, стрессээ удирдах;
- Хүүхдийн эрх, жендер ба хөгжлийн бэрхшээлд мэдрэмжтэй хандах;
- Хүүхдийн хувийн нууцыг хамгаалах;
- Хүмүүжлийн зэрэг арга;
- Хүүхдийн оролцооны арга.

12.5 Гамшгийн үед боловсролын үйл ажиллагааг тасралтгүй зохион байгуулахад бэлтгэх үүднээс сайн дураараа ажиллах сонирхолтой тэтгэвэрт гарсан багш, сайн дурын ажилтан, үе тэнгийн сургагч нарын бүртгэлийг тайван цагт гаргана.

12.6 Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв болон орон нутгийн байгууллага нь бүх хүүхдийг тэгш хамруулсан, нэр төрийг нь эрхэмлэн дээдэлсэн, хамгаалал оролцоог нь хангаж дэмжсэн боловсролын үйлчилгээг хүүхдэд ээлтэй аюулгүй орчинд хоцрогдол, тасалдал, чирэгдэлгүй үзүүлнэ.

12.7 Гамшгийн үед боловсролын тасралтгүй байдлыг дараах аргаар хангана. Үүнд:

- Халдварт өвчин цар тахал зэрэг хүн хоорондын биет харилцааг хязгаарласан нөхцөлд цахим сургалтад шилжинэ.
- Телевизор, гар утас, интернэтгүй өрхөд амьдардаг, ган зудын улмаас алсад оторлож байгаа малчин өрхийн хүүхдийн боловсрол эзэмших эрхийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж, цахим хичээл үзэх, зайнаас суралцах боломж нөхцөлөөр хангаж шаардлагатай дата, техник, хэрэгслийн дэмжлэг үзүүлнэ.
- Олон тооны байшин барилга, сургууль нурж сүйдсэн, хими, бактериологийн хордлого, цацраг идэвхт бодисын хэмжээ эрс нэмэгдсэний улмаас иргэдийг нүүлгэн шилжүүлж түр суурьшлын бүс, хуаран байгуулах хэрэгцээ үүссэн үед түр хичээллэх анги танхим, багш, сургалтын хэрэгцээг тооцож шийдвэрлэнэ.
- Сургалтад хэрэгцээтэй материал хэрэгслээр хангана.
- Цахим болон теле хичээлийг бэлтгэнэ.
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах, бусад сургалтад дайчлах багш, хүний нөөцийг шийднэ.
- Сургуулийн болон сургуулиас гадуурх үйл ажиллагааг зохион байгуулах, урлаг, спортын ажлуудыг зохион байгуулах хүүхдэд ээлтэй орон зайг бий болгоно.

12.8 Бүртгэгдсэн сайн дурын ажилтан, ахмад багш, үе тэнгийн сургагчийг сургуулийн захиргаа сонгон шалгаруулж сургалтын үйл ажиллагаанд оролцуулахдаа хүүхэд хамгааллын бодлого, ёс зүйн дүрэмтэй танилцуулж; мэргэжлийн удирдлагаар тогтмол хангана.

12.9 Тухайн гамшиг, онцгой байдлын нөхцөл байдалтай уялдуулан сургууль, цэцэрлэгийн хүүхэд хамгааллын баг нь хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангитай хамтран эрсдэлд орсон хүүхдэд хариу үйлчилгээ үзүүлнэ.

12.10 Эцэг эх, асран хамгаалагчаасаа салж төөрсөн, тусгаарлагдсаны улмаас хараа хяналтгүй болсон 0-6 хүртэлх насны хүүхдийг 24 цагийн цэцэрлэгт хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангийн саналд үндэслэн түр байрлуулахад нутгийн захиргааны байгууллага, цэцэрлэгийн захиргаа хамтран ажиллана.

12.11 Эцэг эх, асран хамгаалагчаасаа салж төөрсөн, тусгаарлагдсаны улмаас хараа хяналтгүй болсон, гэр бүлийн хүчирхийллийн уршгаар хамгааллын үйлчилгээ шаардлагатай байгаа 6-17 насны хүүхдийг дотуур байр, байнгын ажиллагаатай хүүхдийн зусланд түр байрлуулж нийгэм-сэтгэл зүйн дэмжлэг, нөхөн сэргээх үйлчилгээ үзүүлэхэд орон нутгийн хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги, сургуулийн удирдлага, хүүхдийн зуслангийн удирдлагатай хамтран ажиллана.

12.12 Гамшгийн үед янз бүрийн хэлбэрийн хүчирхийллээс өөрийгөө болон найз нөхдөө хэрхэн хамгаалах тухай зөвлөмж, санамжийг сурагчдын өргөн хэрэглэдэг нийгмийн сүлжээний групп дээр байршуулж хэлэлцүүлэг өрнүүлэх байдлаар тэднийг чадваржуулах ажлыг сургуулийн нийгмийн ажилтан сайн дурынхны

оролцоотойгоор зохион байгуулна.

12.13 Гамшигт өртсөн хүүхдийг нийгмийн ялгаварлал, сургуулийн болон цахим орчин дох дээрэлхэгчээс хамгаалахад сурагчид нэгдэн дэмжих бүлэг байгуулах, үе тэнгийнхний сургалт явуулахад хүүхэд хамгааллын баг мэргэжил арга зүй, зохион байгуулалтын дэмжлэг үзүүлнэ.

12.14 Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги нь гамшиг, онцгой байдлын үед сургууль, цэцэрлэгт хүүхдийн нийгэм-сэтгэлзүйн асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэх, тулгарч буй эрсдэлийг даван туулах чадвартай болоход нь туслах үйл ажиллагааг бүлгийн ажлаар зохион байгуулах аюулгүй, найдвартай хүүхдэд ээлтэй орон зайг болгоход нь мэргэжил арга зүйн дэмжлэг үзүүлнэ. Тэнд хүүхдүүд амрах, бие биетэйгээ тоглох, ярилцах, сэтгэл санаагаа сэргээх, сурах зэргээр хэвийн амьдралаа үргэлжлүүлж болохоор зохион байгуулна.

12.15 Хүүхдэд ээлтэй орон зайг сургууль, соёлын төв, хүүхдийн зусланд, түр суурьшлын бүс, хуаранд бол гэр, дулааны улиралд майхан, асар зэргийг ашиглан дараах шаардлагын дагуу байгуулна. Үүнд:

- Хүүхэд олж очиход хялбар, аюулгүй байх;
- Хангалттай зай талбайтай байх;
- Аюулгүй, тэгш, хуурай газарт байрласан байх;
- Ариун цэврийн шаардлагад нийцсэн жорлон, гар угаах тосгууртай байх;
- Тэнд ажиллах багш, нийгмийн ажилтан, сэтгэлзүйч, эмч, сайн дурынхан зэрэг хүмүүсийг хүүхэд хөгжил, хамгааллын чиглэлээр өмнө нь сургаж бэлтгэсэн байх.

12.16 Шалгуур үзүүлэлт

Шалгуур үзүүлэлт	Хүрэх үр дүн	Тэмдэглэл
Гамшиг, онцгой байдлын үед хүүхдийн эрхийг хангах, хамгаалах аргачлалын талаар ойлголт мэдлэгээ дээшлүүлсэн боловсролын ажилтнуудын эзлэх хувь.	100%	Аргачлал нь боловсрол ба хүүхэд хамгааллын минимум стандартад нийцсэн, улс орны нөхцөл байдалд тохирсон байна.
Боловсролын ажилтны мэдээллийн мөрөөр хүүхэд хамгааллын үйлчилгээнд аюулгүй, ёс зүйтэй холбон зуучилсан тохиолдлын тоо	Хувь	“Аюулгүй ба ёс зүйтэй” гэх ойлголт нь нууцлалыг хадгалсан, аюулгүй байдлыг эрхэмлэх, хувь хүний нэр төрийг хүндлэх хүмүүнлэгийн зарчмыг баримталж ажиллахыг хэлнэ.

13 Эрүүл мэнд ба хүүхэд хамгаалал

13.1 Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үе дэх эрүүл мэнд ба хүүхэд хамгааллын хамтын ажиллагаа нь дараах шаардлагыг хангана. Үүнд:

- Хүүхдэд аюулгүй, баталгаатай, үнэ төлбөргүй.
- Хүүхдийг нэмж хохирох, хүчирхийлэлд өртөх, гэр бүл, эцэг эхээсээ төөрч тусгаарлагдахаас хамгаалсан;
- Тэгш хамруулсан;
- Системтэй;
- Бусад бүх салбарын үйл ажиллагаатай уялдсан;
- Хүүхдийн нууцлалыг алдахгүй мэдээлэл солилцох, хадгалах журамтай;

- Хүүхэд, гэр бүл, иргэд олон нийтийн оролцуулсан.

13.2 Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь эрүүл мэндийн салбарт мөрдөх хүүхэд хамгааллын бодлогод гамшиг, онцгой байдлын үеийн хүүхэд хамгааллын асуудлыг багтаан боловсруулж бүх шатны эрүүл мэндийн ажилтныг сургаж хэрэгжилтэд хяналт тавина.

13.3 Гамшигт өртсөн хүүхдийг эмнэлэгт хүргэх, бүртгэх, гэр бүлд нь мэдээлэх, тусгаарлах, хөл хорионд оруулах, эмнэлэгт шилжүүлэхдээ уг арга хэмжээний талаар урьдчилж тайлбарладаг, мэдээлэл өгдөг, сэтгэл зүйн айдас, түгшүүр үүсгэхгүй байхаар зохион байгуулдаг, тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлыг хангадаг, эцэг эхээсээ салж төөрсөн, өөрийгөө таниулж илэрхийлж чадахгүй байгаа хүүхдийг олдсон газар, онцлог таних тэмдгээр нь бүртгэж тусгай дугаартай бугуйвч зүүлгэдэг, хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангид мэдээлдэг байхаар журамлана.

13.4 Хүүхдэд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэхдээ хүүхдийн нас, хөгжлийн онцлог, тусгай хэрэгцээ, суурь өвчлөл, өвчний хүнд, хөнгөнд нийцүүлэн эцэг эх, асран хамгаалагчийнх нь санал, хүүхдээ асрах чадавхад үндэслэн хүүхдэд ээлтэй шийдвэр гаргах талаар тухайн гамшиг, онцгой байдлын нөхцөлд тохирсон эмчилгээ, үйлчилгээний горимд (зааварт) тусгаж мөрдүүлнэ.

13.5 Эцэг эх, асран хамгаалагч нь нас барсан, эмнэлэгт хүргэгдсэн, тусгаарлагдсан, хөл хорионд орсон, хаана байгаа нь мэдэгдэхгүй байгаа хүүхэд гэр бүлээсээ төөрч салах, өнчирч үлдэх, бүх төрлийн хүчирхийлэл, дарамтад өртөхөөс урьдчилан сэргийлж, хүүхдийн тусламжийн 108 утас эсвэл хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангид шуурхай мэдээлнэ.

13.6 Гэмтэл согог судлалын үндэсний төв, Түлэнхийн төв, Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв /ХӨСҮТ/, Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төв /ЭХЭМҮТ/ болон томоохон хээрийн эмнэлгүүд дээр сэтгэл зүйч, нийгмийн ажилтныг хүүхэд, гэр бүлд нийгэм-сэтгэлзүйн үйлчилгээ үзүүлэх чиглэлээр ажиллуулна.

13.7 Бүх шатлалын эрүүл мэндийн байгууллагад хүүхэд түр саатуулах өрөө, тусгаарлан ажиглах өрөө бэлтгэх, өвчтөн зөөх, тээвэрлэх, шилжүүлэх үед мөрдөх дүрэмд хүүхэд хамгаалах бодлогыг тусгаж, хэрэгжүүлнэ.

13.8 Хөнгөн хэлбэрээр гэмтсэн, өвдсөн, ажиглалт тусгаарлалтад байгаа хүүхдэд боловсрол, хөгжлийн үйлчилгээнд тасралтгүй хамрагдах нөхцөлийг бүрдүүлж, өрөө бүрт телевиз байрлуулж, хязгаарлалттай интернэтийн орчин бүрдүүлж өгнө. Цар тахлын бус гамшгийн үед хүүхдийн хөгжлийн буюу тоглоомын өрөөг бэлдэнэ.

13.9 Эмнэлэгт хэвтэж буй хүүхдийн сэтгэцийн эрүүл мэндэд анхаарч хүүхдэд сэтгэл зүйн анхан шатны тусламж үзүүлэх, мэргэжлийн байгууллага, сэтгэл зүйчид холбон зуучлах чадварт эмч, сувилагчдыг сургана.

13.10 Тухайн эмнэлэг нь нийгэм-сэтгэл зүйн дэмжлэгийг зайнаас үзүүлдэг төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллаж уг байгууллагын мэдээлэл, цахим хаяг, утсыг хүүхэд, эцэг эхэд хүртээмжтэйгээр байрлуулж холбогдох боломжоор хангана.

13.11 Эрүүл мэнд, осол гэмтлийн төрөлжүүлэн ангилсан мэдээллийг цуглуулж осолдож гэмтсэн, нас барсан хүүхдийн тоо, шалтгаан ба нөхцөл байдал, байршил, цаг хугацаа, гэм буруутай этгээдийн талаар бүртгэл хөтөлж мэдээллийг аймаг,

нийслэл, дүүргийн Онцгой комисс, цагдаа, хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангид хугацаа алдалгүй өгнө.

13.12 Эрүүл мэндийн нийт ажилтан хүүхэд хамгааллын бодлоготой танилцаж, дагаж мөрдөнө.

Эрүүл мэндийн ажилтныг хүүхэд хамгааллын зарчим, аргачлалыг ашиглаж хүүхэд хамгааллын урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх, холбон зуучлах чиглэлээр сургалтад хамруулна.

13.13 Эрүүл мэндийн байгууллага нь гэмтэл, осол, сэтгэцийн ноцтой эмгэгээс урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх, холбон зуучлах, халдварт өвчний үед эрт илрүүлэг, ариутгал цэвэрлэгээнд баримтлах дүрэм журмын талаар хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги, хамтарсан багийн гишүүдийг сургалтад хамруулна.

13.14 Хамтарсан багийн нийгмийн ажилтан болон өрх, сумын эмч нар сэтгэцийн эрүүл мэнд, нийгэм-сэтгэл зүйн дэмжлэг ба кейс менежментийн салбар дундын зохицуулалтыг хангаж хамтран ажиллана.

13.15 Эрүүл мэндийн үзлэг болон бүртгэлийн үед хүүхдийг асран хамгаалагчтайгаа байх зохицуулалтыг нийгмийн ажилтан, өрх, сумын эмч нар хамтран хийнэ.

13.16 Гэмтэж бэртсэн хүүхдийг хэрэгцээнд нь нийцсэн, тэгш хамруулсан, сэргээн засах, мэс заслын, болон ортопед протезын үйлчилгээнд хамруулна.

13.17 Эрүүл мэндийн ажилтны зүгээс хүүхэд хамгааллын кейсийг илрүүлж холбон зуучлах механизмыг бүрдүүлж ажиллана.

13.18 Хүүхэд хамгааллын мэдээ мэдээллийг эрүүл мэндийн арга хэмжээнд тусгана.

13.19 Гамшигт нэрвэгдсэн хүн амын бүх бүлэгт эрүүл мэндийн чанартай үйлчилгээ хүлээн авах нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Үүнд:

- Эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад хүндрэл бэрхшээлтэй учирч буй хүүхэд, гэр бүлийг илрүүлэх;
- Үйлчилгээний хүртээмж хангалтгүй, бэрхшээлтэй хүүхдийн асуудлыг шийдвэрлэхэд хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги, хамтарсан багтай хамтран ажиллах;
- Өрх толгойлсон, асран хамгаалагчгүй, гэр бүлээсээ тусгаарлагдсан бүх хүүхдийг бүртгэх.

13.20 Асран хамгаалагчгүй хүүхдийг эрүүл мэндийн үйлчилгээнд хүлээн авах, эмчлэх, эмнэлгээс гаргах хүртээмжтэй, мэдрэмжтэй, хүүхдэд ээлтэй журмыг хэрэгжүүлэхэд хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангитай хамтран ажиллана.

13.21 Бүх хүүхдэд хүртээмжтэй; тэгш хамруулсан, нас, хөгжлийн онцлогт нь нийцсэн бэлгийн ба нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн үйлчилгээ, хэрэгсэл, мэдээллийг хүргэхэд боловсролын байгууллага, хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангитай хамтран ажиллана. Үүнд:

- Өсвөр насныхны бэлгийн ба нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд;
- Бэлгийн ба гэр бүлийн хүчирхийлэл, бэлгийн харьцаанд орох зөвшөөрөл;
- Гэрлэлт;
- Жирэмслэлт;
- Хүүхэд асарч өсгөх эцэг эхийн үүрэг, хариуцлага.

13.22 Хүчирхийлэл, дарамт, үл хайхралт, мөлжлөгийн хохирогч хүүхдэд эрүүл мэндийн ганцаарчилсан үйлчилгээ үзүүлнэ.

13.23 Халдварт өвчний дэгдэлт

13.24 Халдварт өвчний дэгдэлтээс урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний үед дараах үйлчилгээг үзүүлэхэд салбарууд хамтран ажиллана. Үүнд:

- Гэр бүлийнхэн нь өвчилсөн, халдвар авсан, эмчилгээнд байгаа, нас барсан, хүүхэд өөрөө халдвар авсан, өвчилсөн, эмчилгээнд орсон, нас барсан, эмнэлгээс гарсан, тусгаарлалтаас гарсан мэдээллийг ангилж, баримтжуулж, хуваалцана;
- Өгөгдөл мэдээллийг хадгалах, хуваалцах нэгдсэн удирдамжийг боловсруулж мөрдөнө;

13.25 Хүүхдийн эрсдэл, эмзэг байдал, тулгарч буй асуудлаар ойлгомжтой, уялдаатай, хүүхдэд ээлтэй мэдээ мэдээллийг иргэд олон нийтэд түгээнэ.

13.26 Асран хамгаалагч нь өвдсөн, нас барсан, хөл хорионд орсны улмаас эцэг эхээсээ тусгаарлагдсан хүүхдийг асрамж халамжийн аюулгүй хувилбарт үйлчилгээ, боломжтой бол ах дүү, садан төрлийн асрамж халамжид хамруулна.

13.27 Эцэг эхээсээ түр хугацаагаар тусгаарлагдсан хүүхдийн сэтгэл санааг дэмжих үүднээс эцэг эхтэй нь утсаар яриулах, видео бичлэгээр дамжуулан харилцах хэлбэрийг зохион байгуулна.

13.28 Гамшгийн үед болон дараа хүүхэд гэр бүл, иргэд олон нийтэд айдас түгшүүр, хагацал, ялгаварлан гадуурхалт болон бусад зовуурийг даван туулахад нь сэтгэцийн эрүүл мэндийн үйлчилгээ, нийгэм-сэтгэл зүйн дэмжлэг үзүүлнэ.

13.29 Ажиглах эсвэл эмчлэх төв, хөл хорио, тусгаарлалтад байгаа хүүхдийн нийгэм-сэтгэл зүй, сайн сайхан байдлыг хангах тусгайлан зохион байгуулсан арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

13.30 Хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги хүүхдийг осол гэмтлээс хамгаалах дараах арга хэмжээг бусад салбартай хамтран хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Нийтлэг осол гэмтлээс урьдчилан сэргийлэх талаар хүүхэд, гэр бүл, иргэд олон нийтэд мэдээлэл өгч, сургалтад хамруулах;
- Осол гэмтэлд өртсөн бүх хүүхдэд зохистой, тэгш хамруулсан яаралтай эмнэлгийн тусламж, гэмтлийн мэс засал, сэргээн засах үйлчилгээ, сэтгэцийн болон нийгэм-сэтгэл зүйн дэмжлэг үзүүлэх.

13.31 Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг үр дүнтэй зохион байгуулах зорилгоор хүүхдийн осол гэмтэл, эмгэг согогийн талаарх ангилж төрөлжүүлсэн мэдээллийг цуглуулж, нууцыг хадгалан хуваалцана.

13.32 Өгөгдөл мэдээллийг жендер, нас, хөгжлийн бэрхшээлийн онцлогоор ангилж төрөлжүүлэхийн зэрэгцээ осол гэмтэл/нас баралтын шалтгаан, нөхцөл байдал, байршлыг тодруулна.

13.33 Гэмт хэргийн улмаас үүссэн өвчлөл, осол гэмтэл, нас баралтын талаарх мэдээллийг эмнэлгийн ажилтан хууль сахиулах байгууллагад заавал мэдээлэх

үүрэгтэй.

13.34 Хохирогчийг эрсдэлд оруулахгүйн тулд хамтарсан багийн гишүүд хууль эрх зүйн хүрээнд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

- Эмч-өвчтөний нууцлалыг хадгалах;
- Бусдад гэм хор учруулахгүй байх зарчмыг баримтлах;
- Мэдээлэл өгөхдөө өвчтөний ашиг сонирхлыг харгалзах;
- Хохирсон хүүхдэд туслах ажлыг нэн тэргүүнд тавина.

13.35 Онцгой байдал, тагнуул, цагдаагийн ажилтан, хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангийнхан хүүхэд, эцэг эх, асран хамгаалагчийг эрүүл мэндийн шалтгаанаар тусгаарлахаас өмнө дараах асуудлыг тодруулна. Үүнд:

- Хүүхэд, асран хамгаалагчийн хэн болох талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл (бүтэн нэр, төрсөн он, сар өдөр, асран хамгаалагчийн мэдээлэл, одоогийн ба байнгын оршин суудаг хаяг, байршил, тусгаарлах газар зэрэг)-ийг цуглуулна;
- Мэдээллийг бүх оролцогч талуудтай мэдээлэл хуваалцах журмын дагуу хуваалцана.

13.36 Шалгуур үзүүлэлт

Шалгуур үзүүлэлт	Хүрэх үр дүн	Тэмдэглэл
Хүчирхийлэл, дарамт, мөлжлөгт өртсөн хүүхдийг илрүүлэх чиглэлээр сургалтад хамрагдсан эрүүл мэндийн ажилтны тоо, эзлэх хувь.	80 %	Сургалтын агуулгад хүчирхийлэл, дарамт, мөлжлөгийн бие махбод, сэтгэл санаа, сэтгэл хөдлөлийн шинж тэмдгийн тухай багтаана.
Хүүхдэд ээлтэй үйлчилгээ үзүүлж буй эрүүл мэндийн байгууллагын тоо, эзлэх хувь.	100 %	Хүүхдэд ээлтэй үйлчилгээний шалгуурыг тодорхойлох шаардлагатай.

14 Бэлгийн болон жендерт суурилсан хүчирхийллийн хохирогч хүүхэд

14.1 Бэлгийн хүчирхийлэл, дарамтын талаар хүүхэд өөрөө мэдээлж, үйлчилгээ авах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэхийн тулд хамтарсан багийн гишүүд нь дараах чадварыг эзэмшсэн байна. Үүнд:

- Бэлгийн хүчирхийлэл, дарамтын нийтлэг шинж тэмдгийг таньж илрүүлэх;
- Хүүхдэд ээлтэй харилцааны чадварыг ашиглах;
- Хүүхдийн санаа бодлыг асууж, тэднийг анхааралтай сонсох;

14.2 Мэдээллийн мөрөөр үзүүлэх хариу арга хэмжээний зорилго, хүлээгдэж буй үр дүнгийн талаар хүүхдэд тайлбарлаж, мэдээллийн нууцлалыг хадгалж, мэргэжлийн үйлчилгээнд холбон зуучлах, шууд дэмжлэг тусламж үзүүлэх ажлыг хамтарсан баг хариуцна.

14.3 Хамтарсан багийн гишүүд болон хүүхэд хамгаалал, сэтгэцийн эрүүл мэнд, нийгэм-сэтгэл зүйн дэмжлэг болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлэгч бусад талууд дараах зүйлсийг анхаарч ажиллана. Үүнд:

- Хүүхдийн дээд ашиг сонирхол;
- Нууцлалыг хадгалах;
- Хүчирхийллийг заавал мэдээлэх шаардлага.

15 Орон гэр ба хүүхэд хамгаалал

15.1 Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын улмаас орон гэргүй болсон хүүхэд, гэр бүлийг аюулгүй, хамгаалагдсан, хүртээмжтэй зэрэг үндсэн хэрэгцээгээ хангахуйц

орон гэрээр хангах ажлыг УОК хариуцна.

15.2 Эрсдэлтэй хүүхэд, өрхөд орон гэрийн тусламжийг нэн тэргүүнд үзүүлэх нийтлэг шалгуурыг тодорхойлно.

15.3 Орон гэрээр хангах хөтөлбөрийн бүхий л шатанд орон байрны нөхцөл нь аюултай, хангалтгүй болон хүүхэд хамгааллын тулгамдсан асуудалтай өрхийг дэмжих арга хэмжээг хэрэгжүүлж, үйл ажиллагааны уялдаа холбоог хангаж ажиллана.

15.4 Хүүхдэд ээлтэй, салбар дундын холбон зуучлах механизмыг бүрдүүлж орон байрны тусламж хүргэх явцад илэрсэн хүүхэд хамгааллын кейсийн мөрөөр арга хэмжээ авна.

15.5 Тусламжийг гамшигт нэрвэгдсэн хүн амын бүх гишүүдэд хүргэхийн тулд дараах алхмуудыг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Үнэлгээний үр дүнд орон байр, суурьшлын үйлчилгээ авахад хүндрэлтэй байгаа хүүхдийг илрүүлэх;
- Үйлчилгээ авахад бэрхшээлтэй бүлэг, ялангуяа өрх толгойлсон хүүхэд, асран хамгаалагчгүй эсвэл гудамжинд амьдарч буй хүүхдийг илрүүлэх;
- Бичиг үсэгт тайлагдаагүй эсвэл бичиг баримтгүй хүүхдийн асуудлыг шийдвэрлэхэд хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн ангитай хамтран ажиллах.

15.6 Хүүхэд, тэдний асран хамгаалагчийн оролцоотой орон байр, суурьшлын арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ дараах нөхцөлийг хангана. Үүнд:

- Байршил нь аюулгүй, нийцтэй байх;
- Өрхийн бүтэц буюу ам бүлийн тоонд нийцүүлэх, хөгжлийн бэрхшээл болон хүртээмжийн бусад онцлог байдлыг харгалзсан байх.

15.7 Өрх толгойлсон хүүхэд, асран хамгаалагчгүй, гэр бүлээсээ тусгаарлагдсан хүүхдэд орон байрны тусламжийг өөрийн нэр дээр авахад нь туслан, илүү их хэмжээний тусламж авах үүднээс хүүхдийг гэр бүлээс нь санаатайгаар тусгаарлахаас сэргийлж, хүүхдийг хулгай дээрэм, мөлжлөгт өртөхөөс хамгаална.

15.8 Төслийн загвар, хэрэгжилтийг нягталж орон байр, суурьшлын хариу арга хэмжээ нь хүн амын бөөгнөрөл үүсгэхгүй, гэр бүлийн гишүүд хамтдаа, нэг гэрт байхад анхаарч ажиллана.

15.9 Орон байр, суурьшлын арга хэмжээг төлөвлөхдөө хувь хүний орон зай, аюулгүй байдлыг хангах, ялангуяа охид, эмэгтэйчүүд, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийн хэрэгцээг харгалзана.

15.10 Орон байрны загварыг төлөвлөхдөө хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд аливаа саадгүйгээр гэртээ орж гарах, гэр дотор болон гэрийнхээ орчимд чөлөөтэй явах, зорчих нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

15.11 Бүх түр орон байр нь аюулгүй бөгөөд хүний хувийн орон зайгаа хадгалах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

15.12 Орон байрны хэрэгцээг судлахдаа бүх төрлийн үнэлгээнд дараах хүмүүсийг оролцуулна. Үүнд:

- Насанд хүрэгчид (тэр дундаа эмэгтэйчүүд), хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад

бүх хүүхэд (тэр дундаа охид);

- Эрсдэлтэй нөхцөлд буй хүүхдийн асран хамгаалагчид.

15.13 Хүртээмжийн саад бэрхшээлийг бууруулах, хүчирхийлэл, дарамт, мөлжлөгөөс сэргийлэх зорилгоор эмэгтэйчүүд, охидтой орон байрны төлөвлөлт, орон байрны эд зүйлсийн түгээлт ба цагийн хуваарийн талаарх ярилцлага зөвшилцлийг эрэгтэйчүүд, хөвгүүдээс тусад нь зохион байгуулна.

15.14 Орон байр, суурьшлын мэргэжлийн анги хүүхдийн тоо, тэдний хэрэгцээг сайтар судалж сургууль, тоглоомын талбай зэрэг хүүхдэд зориулсан бусад орон зай, байгууламжийг төлөвлөнө. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, түүний асран хамгаалагчийн хэрэгцээг тооцох нь өрх, иргэд олон нийтийн хамгааллын асуудалд бүхэлд нь эергээр нөлөөлнө. Тиймээс тусгай хэрэгцээтэй өрхийн хүртээмж, орон байрны асуудалд анхаарал хандуулж тэдэнд зориулсан төлөвлөлтийг хийнэ.

15.15 Нийгмийн эмзэг бүлгийн богино ба урт хугацааны орон байрны хэрэгцээг хангахын тулд хүүхэд хамгааллын мэргэжлийн анги орон байр, суурьшлын асуудал хариуцсан мэргэжлийн ангитай хамтран дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Өрх толгойлсон эмэгтэйчүүд, өрх толгойлсон хүүхэд, өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг орон байраар хангахад иргэд олон нийтийн хүчийг дайчлах;
- Хүүхдийн хэрэгцээнд нийцүүлэн хүртээмжтэй, тэгш хамруулсан, хамгаалагдсан орон байр, орчныг бүрдүүлэх;
- Хүүхэд тоглох дотор ба гадаах талбай, орон зайг тооцох;
- Охид, хөвгүүд тусдаа унтах ор, хөнжлөөр хангах;
- Хүүхдийг орчны осол аюул (нүх, ил задгай жорлон, усны том сав, цахилгааны ил утас, зуух гэх мэт)-аас хамгаалах;
- Суурьшлын бүх талбай, орон зай, орчин нь хангалттай гэрэлтүүлэгтэй байх;
- Хүүхэд сургууль, тоглоомын талбайд ирж очих аюулгүй замыг тооцох;

15.16. Зөвхөн хөдөлмөр эрхлэх насанд хүрсэн хүүхэд орон байр, суурьшилтай холбоотой хөдөлмөр эрхэлж буйд хяналт тавьж ажиллана.

15.17 Шалгуур үзүүлэлт

Шалгуур үзүүлэлт	Хүрэх үр дүн	Тэмдэглэл
Хүүхдийн аюулгүй, сайн сайхан байдал (гэр бүлийн бүрэн бүтэн байдал, хувийн орон зай, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн хүртээмжийн асуудал)-ыг загвар дизайн, хяналт үнэлгээнд тусгасан орон байр ба суурьшлын төслийн эзлэх хувь.	100%	'Аюулгүй байдал', 'сайн сайхан байдлын' тодорхойлолтыг улс орны нөхцөлд нийцүүлэн боловсруулна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн хүртээмж, хувийн орон зайн асуудлыг хамруулна.
Хүүхэд, өсвөр насныхны саналыг харгалзан аюулгүй байдал, хувийн орон зайг тусгасан орон байрны эзлэх хувь.	100%	'Орон байр'-ны тодорхойлолтод амьдрах орчин болон олон нийтийн зориулалттай барилга, байгууламж орно. Аюулгүй байдал, хувийн орон зайн шалгуурыг хүүхэд хамгааллын болон орон байр, суурьшлын ажилтантай хамтран боловсруулна.

16 Хуарангийн менежмент ба хүүхэд хамгаалал

16.1 Ард иргэдийг дараах онцгой нөхцөл үүссэн үед нүүлгэн шилжүүлж хуарангийн зохион байгуулалтаар үйлчилгээ үзүүлнэ.

- A. Томоохон хот сууринд газар хөдлөлт, бөмбөгдөлт, дэлбэрэлтийн улмаас орон сууцны хороолол, сургууль нурсан, үерийн улмаас гэр хорооллын олон зуун айл, сургууль, нийгмийн үйлчилгээний байгууллагууд усанд автсан томоохон гамшгийн үед ард иргэдийг түр болон удаан хугацаагаар нүүлгэн шилжүүлэх хэрэгцээ үүснэ. Нэрвэгдсэн өрх, ард иргэдийг эвдрэл сүйрэлд ороогүй хотын нөгөө тал, хотоос зайдуу гэр бүлээр нь байршуулна.
- B. Томоохон хэмжээний нутаг дэвсгэрийг хамарсан ган, зудын улмаас олон сая мал хорогдож малчид олон зуугаараа амьжиргааны эх үүсвэргүй болсон үед хөдөөнөөс хот руу олноороо шилжин суурьших үзэгдэл гарч болно. Хотын бүсийн газар хувьчлагдсан, ажлын байранд ур чадвар нь тэнцэхгүй гэх мэт шалтгааны улмаас шилжин ирсэн малчин өрхүүд хогийн цэг бараадан албан бус суурьшлын бүс үүсгэн амьдрах үед хүүхдийнх нь эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх ноцтой зөрчигдөх тул тэднийг зохион байгуулалттайгаар нийгмийн үйлчилгээнд хамруулна.

16.2 Салбар дундын зохицуулалттай хуарангийн менежментээр нүүлгэн шилжүүлэлт, шилжилт хөдөлгөөнд өртсөн хүүхэд, гэр бүлийн хэрэгцээ, хамгааллыг хангана.

16.3 Хуарангийн менежментийн үндсэн зорилт нь:

- Түр хугацаагаар суурьшсан (хуаран, нүүлгэн шилжүүлэлтийн төв, албан бус суурьшил зэрэг) иргэдийн амь насыг нь авран хамгаалах тусламж үзүүлэх;
- Шилжин суурьшсан болон хүлээн авсан иргэд олон нийтийн нэр төртэй амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх.

16.4 Дээрх зорилтод хүрэхийн тулд хуарангийн менежментийн оролцогч талууд төрийн захиргааны болон нутгийн удирдлагын байгууллагуудтай дараах чиглэлээр хамтран ажиллана. Үүнд:

- Түр орон байрны үйлчилгээний зохицуулалт, хяналт үнэлгээ хийх;
- Хуарангийн удирдлага болон төлөөллийн бүтцийг бий болгох;
- Иргэд олон нийтийн оролцоог дэмжих;
- Холбоо харилцааны тогтолцоо, тэр дундаа санал авах, мэдээлэх механизмыг бүрдүүлэх;
- Хуарангийн дэд бүтцийг хэвийн байлгах, сайжруулах, хүүхэд хамгааллыг эрсдэлийг бууруулах;
- Шилжин суурьшсан хүн амын мэдээллийг цуглуулах;
- Хуарангийн орон нутагт үзүүлэх нөлөөллийг хянаж үнэлэн, хүлээн авсан ба шилжин суурьшсан иргэдийн сайн сайхан байдалд чиглэсэн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх;
- Үйлчилгээ үзүүлэгчид, хуарангийн зөвлөл, орон нутгийн захиргааны мэдлэг мэдээлэл, чадавхыг бэхжүүлэх;
- Иргэдийн цаашдын тогтвортой амьжиргааг дэмжсэн шийдлийг олох, хэрэгжүүлэх.

16.5 Хуарангийн удирдлагын багт хүүхэд хамгааллын ажилтныг томилж дээрх үйл ажиллагааг хамтран хэрэгжүүлж хүүхдийн оролцоо, хамгааллыг хангаж, эрсдэлийг бууруулахад анхаарч ажиллана. Ингэхийн тулд эрсдэлтэй хүүхэд, хүн амын бүлгүүдийг илрүүлж, тэдний хамгааллын хэрэгцээг тодорхойлж хариу арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

15.6 Хуарангийн менежмент ба хүүхэд хамгааллын нийтлэг тулгамдсан асуудлыг тодорхойлж, хариу арга хэмжээний бүхий л шатанд хүүхэд хамгааллын эрсдэлийг бууруулахад анхаарч ажиллана.

16.7 Хүүхэд хамгааллын тулгамдсан асуудлыг илрүүлэхэд чиглэсэн мэдээллийн менежментийн аргачлалыг боловсруулна.

16.8 Эрсдэл, аюулгүй байдлын давтамжтай үнэлгээгээр түр суурьшлын бүсийн хүүхэд хамгааллын эрсдэлийг тодорхойлно.

16.9 Хүүхэд хамгааллын эрсдэлийг бууруулах хүүхэд хамгаалал ба хуарангийн менежментийн хамтарсан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

16.10 Хамтарсан үйл ажиллагааны хяналт үнэлгээ, баримтжуулалт хийж дараах асуудлыг тодруулна. Үүнд:

- Хүүхдийн аюулгүй байдал, сайн сайхан байдалд үзүүлэх үр нөлөөг тодорхойлох;
- Санамсаргүйн үүссэн сөрөг үр дагаврыг арилгах;
- Сайн туршлагыг түгээн дэлгэрүүлэх.

16.11 Хүүхэд болон бусад оролцогч талуудтай хамтран хүүхэд хамгааллын асуудлаар хүүхдэд ээлтэй, хүртээмжтэй, нууцлалыг хадгалсан санал авах, мэдээлэх механизмыг боловсруулан хэрэгжүүлэх, хянаж үнэлнэ.

16.12 Хуарангийн менежмент ба хүүхэд хамгааллын нийт ажилтан хүүхэд хамгааллын бодлого, журамтай танилцаж, мөрдөнө.

16.13 Хуарангийн менежментийн асуудлаар иргэд олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн шийдвэр гаргахад болон засаглалын бүтцэд хүүхдийн оролцоог хангаж ажиллана.

16.14 Хүүхэд хамгааллын эмзэг мэдээлэл, асуудлыг хүүхэд хамгааллын ажилтанд цаг алдалгүй мэдээлэх, холбон зуучлах аюулгүй, нууцлалыг хадгалсан механизмыг бүрдүүлж ажиллана.

16.15 Хүүхэд хамгааллын үнэлгээ, зөвшилцөл, санал авах ба мэдээлэх механизм (ерөнхий чиг хандлага болон хуарантай холбоотой асуудал)-ын үр дүнг хуарангийн менежментийн ажилтантай хуваалцаж холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

16.16 Бүх хүүхдийг суурь үйлчилгээ(хүнсний тусламж, эрүүл мэнд, усан хангамж, боловсрол)-нд хамруулахын тулд эдгээр салбарынхантай хамтран ажиллана.

16.17 Хүүхэд хамгаалал болон бусад салбарын ажилтнууд хамтарсан багт нэгдэн хоорондын мэдээлэл, харилцааны тогтолцоог бүрдүүлж, хүүхдийн дээд ашиг сонирхлыг хүндэтгэсэн, нууцлалыг хадгалсан кейс менежментийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

16.18. Хамтарсан багийн ажилтныг хүүхэд хамгааллын асуудал, зарчим, аргачлалыг ашиглан эрсдэлтэй хүүхдийг тогтмол илрүүлж, холбогдох үйлчилгээнд холбон зуучлах чиглэлээр сургалтад хамруулна.

16.19 Хүүхэд хамгааллын асуудлыг хуарангийн менежментийн төлөвлөлт, хэрэгжилт, хяналт үнэлгээнд тусгахад хүүхэд хамгааллын ажилтантай хамтран

ажиллана.

16.20 Хуарангийн дэд бүтэц, суурь үйлчилгээний төлөвлөлтөд хүүхдийн санал бодол, хэрэгцээг тусгаж дараах асуудалд анхаарал хандуулна. Үүнд:

- Хүртээмж;
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй болон бусад бүх хүүхдэд аюул осолгүй байх;
- Хүүхдийн тоглоомын талбай, түр сургууль болон аюулаас ангид орон зайг төлөвлөх.

16.21 Иргэний бүртгэлийн тогтолцоо нь иж бүрэн, бүх хүүхдэд тэгш, хүртээмжтэй байна. Тухайлбал дараах бүлгийн хүүхдийг бүртгэлд заавал хамруулна. Үүнд:

- Асран хамгаалагчгүй, гэр бүлээсээ тусгаарлагдсан хүүхэд;
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд;
- Өрх толгойлсон хүүхэд болон тухайн өрхөд амьдарч буй хүүхэд;
- Нэг дор олон гэр бүл хамт амьдарч буй өрхүүдийн хүүхдүүд.

16.22 Өгөгдөл мэдээллийн тогтолцоонд мэдээллийг нас, хүйс, хөгжлийн бэрхшээл зэргээр төрөлжүүлэн ангилна.

16.23 Хүүхэд хамгааллын ажилтан, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагатай хамтран хүүхэд, гэр бүлийн гишүүдийг иргэний бичиг баримт (төрсний/нас барсны гэрчилгээ, иргэн үнэмлэх)-тай болгоно.

16.24 Хуаранд амьдарч буй хүүхдэд чанартай, хүртээмжтэй, нийцтэй үйлчилгээ үзүүлэх чиглэлээр нөлөөлөл хийнэ.

16.25 Эрсдэлийг бууруулах, арилгах чиглэлээр холбогдох салбар, түншүүдтэй хамтран ажиллаж, хэрэгжүүлж буй хөтөлбөрийг засаж сайжруулна.

16.26 Хүүхэд хамгааллын зөрчил /кейс гарах тохиолдолд хуарангийн удирдлага ба хүүхэд хамгааллын хоорондын үр өгөөжтэй мэдээлэл солилцоо, харилцааны хамтын тогтолцоог бүрдүүлж ажиллана.

16.27 Хүүхдийн асуудлыг тогтвортой, урт хугацаанд үр дүнтэй байхаар шийдвэрлэхийн тулд хүүхдийн, тэр дундаа хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн санал бодлыг үйл ажиллагаандаа тусгана.

16.28 Хуарангийн менежментийн тулгуур болох хүүхэд, олон нийтийн утга учиртай оролцоог хангахын тулд хүүхэд хамгаалал ба хуарангийн удирдлага хамтран ажиллана. Хүүхдийн оролцоог хангахын тулд:

- Хүүхдийг хөтөлбөрийн боловсруулалт, хяналт үнэлгээ, сайжруулалтад оролцуулах;
- Хүүхэд хамрагдаж болох нийгмийн үйлчилгээний тухай мэдээллийг тэдэнд өгөх;
- Хүүхдийн санал бодлыг сонсох;
- Хүмүүнлэгийн үйл ажиллагааны талаар санал бодлоо илэрхийлэх мэдээлэл харилцааны хүртээмжтэй сувгийг бий болгох;
- Хуарангийн менежмент болон бусад шийдвэр гаргах үйл явцад хүүхдийг оролцуулах;

16.29 Нийгмийн болон чөлөөт цагийн үйл ажиллагаанд хүүхдийн оролцоог хангана. Хүүхдийн оролцоог хангаж, хөгжлийн бэрхшээл болон бусад талаар ялгаатай хүүхдийг хуарангийн удирдах зөвлөлийн бүтцэд багтааж, үйл ажиллагааны талаарх

мэдээллээр хангана. Хүүхэд хамгааллын ажилтан нь хүүхдийн оролцоо хариуцсан хүүхдүүдэд дэмжлэг үзүүлнэ.

16.30 Тэгш хүртээмж

Бүх хүүхэд хэрэгцээндээ нийцсэн боловсрол, эрүүл мэндийн, нийгэм-сэтгэл зүйн, чөлөөт цагийн үйлчилгээнд тэгш хамрагдах эрхтэй. Хуарангийн удирдлага, ажилтнууд нийгмийн үйлчилгээний тэгш хамруулалт, хүртээмжид тогтмол хяналт тавьж, үйлчилгээ үзүүлэгчдийн цуглуулсан ангилан төрөлжүүлсэн мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж, хүртээмжийг сайжруулна.

16.31 Хуарангийн удирдлага болон хүүхэд хамгааллын ажилтан хүүхдийг боловсролд хамруулах, тоглуулах, хөгжүүлэх орон зайг хамтран төлөвлөнө. Хамтын ажиллагаа нь хуарангийн төлөвлөлтийн эрт үеэс эхэлж хуаранг байгуулах, сайжруулах үе шатанд үргэлжилнэ. Хүүхдийг хөгжүүлэх орон зайг зохистой төлөвлөх нь эдгээрийг орхигдуулахгүй байх эсвэл осолтой, аюултай газар байршуулахаас сэргийлнэ.

16.32 Хүүхэд хамгааллын ажилтан хуарангийн аюулгүй байдлыг хариуцаж бэлгийн болон жендерт суурилсан хүчирхийлэл, хүн хулгайлах, халдлага, хүүхдийн хөдөлмөр болон бусад аюул осол (тэсэрч дэлбэрэх бодис, усан живэх, галд өртөх)-д хяналт тавьж ажиллана. Хүүхэд хамгааллын ажилтан хуарангийн удирдлагатай хамтран дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

- Хүртээмж ба аюул ослын хяналт үнэлгээ хийх;
- Хүүхэд хамгааллын тодорхой эрсдэл ба хэрэгцээг тодорхойлох;
- Аюул, ослын эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх.

16.33 Эрсдэлийг бууруулах нийтлэг арга хэмжээнд эмэгтэйчүүд, хүүхэд зорчих замыг гэрэлтүүлэх, аргал түлш түүх, ус авахаар явах зам дээр харуул хамгаалалт гаргах, сургууль руу ирж очих замыг хянах, нүх шуудуу ухсан газарт тэмдэглэгээ тавих, усан сангийн гадуур хашаа барих зэрэг багтана.

16.34 Шалгуур үзүүлэлт

Шалгуур үзүүлэлт	Хүрэх үр дүн	Тэмдэглэл
Хүүхдийн эрхийн зөрчил, хүүхэд хамгааллын кейс/тохиолдлыг холбон зуучлах тогтолцоо бүхий хуарангийн эзлэх хувь.	100%	'Хүүхэд хамгааллын кейс/тохиолдол' нь хуарангийн аюулгүй байдал (зэлүүд газар байрласан ус авах цэг/ариун цэврийн байгууламж) хангалтгүйн улмаас хүүхдэд гэм хор учруулсан тохиолдлыг авч үзнэ.

ТӨГСӨВ.